

["Andrus Joonas loobus maanteekunstist" Pärnu Postimees 10. Juuni 2003](#) ("Andrus Joonas gave up road art")

[" Andrus Joonas räägib 21. sajandi muinaslugu" Ave Randviir Eesti Päevaleht 23. November 2005](#) ("Andrus Joonas tells the fairytale of 21. century")

[" Kiirus 2 ehk kunsti võimalustest ajupesu ühiskonnas" Katrin Kivimaa Eesti Ekspress](#) ("Speed 2 or possibilities of art in brainwash-society")

["Andrus Joonas - Kollane Huntmees Art Brut maastikul" Karol Kallas Uurimustöö 2005](#) ("Andrus Joonas –Yellow Wolfman on the field of Art Brut")

["Aledoia 233 in Klaipeda culture communication center " Ignas Kazakevicius Kulturpolis.lt](#)

["Lambad on söönud ja hundid on terved" Andreas W Sirp 17. Oktoober 1998](#) ("Sheep have eaten and the wolves are sound")

["Ärakeelatud Andrus Joonas avalikkuse ees" Mari Sobolev Sirp](#) ("Forbidden Andrus Joonas in front of public")

["Katse kujutada kujutamatu" Katrin Kivimaa Sirp](#) ("An intent to depict the undepictable")

["Joonas – õrnahingeline macho" Mari Sobolev Sirp](#) ("Joonas – a gentle macho")

["Joonase lillemaalid protestivad tähendusrikkuse vastu" Rael Artel Sirp](#) ("The flower paintings of Joonas protest against meaning")

["Kurjast hundist torisevaks šamaaniks" SIRAM Postimees 18. Oktoober 2013](#) ("From bad wolf to grumpy shaman")

["Mida võib anda kuldse buda energia" Riin Kübarsepp Postimees 29. November 2012](#) ("What the energy of golden budha can offer")

["Andrus Joonas 40: otsides, mitte oodates valget laeva" SIRAM Postimees 31. Detsember 2010](#) ("Andrus Joonas 40: searching not waiting the white boat")

["Andrus Joonas - tee huntmehest šamaanini" Anu Jürisson Pärnu Postimees 9. Oktoober 2013](#) ("Andrus Joonas – the way from wolfman to shaman")

["Andrus Joonase õlimaailid kõnelevad mõistu" Silja Joon Pärnu Postimees 14. Detsember 2010](#) ("Oil paintings of Andrus Joonas speak in riddles")

["Argus on patt ja armastus \(piltides\) võidab hirmu" Karol Kallas Pärnu Postimees 20. Juuni 2007](#) (" Shyness is sin and love beats fear")

["Hullumeelne tuuleil eesti kunstis" Marian Kivila Pärnu Postimees 30. Juuli 2008](#) ("A mad gust of wind in Estonian art")

["Euro: Huntmehest sai inimene" Arni Alandi Roheline Värav 14. Detsember 2007](#) ("Euro: Wolfman became human")

["Vesteldes Andrus Joonasega Punases majas "Aledoiast"" Rael Artel Sirp](#) ("Talking with andrus Joonas in the Red House")

["Suur müstik lillade liblikatiibadega" Sandra Jõgeva Sirp 6. Jaanuar 2011](#) ("A great mystic with butterfly wings")

["ALEDOIA 55 e. PUNANE MAJA" Eha Komissarov Vaal galerii pressiteade 2002](#) ("Aledoia 55 or RED HOUSE")

["Valge huntmees kohtus aasal imelinnuga" Anu Jürisson Pärnu Postimees 11. Jaanuar 2013](#) ("White wolfman meet the wonderbird on the field")

["Üllatus, üllatus - Aledoia!" Mari Sobolev Õhtuleht 30. Märts 2000](#) ("Surprise, surprise – ALEDOIA")

["Килька в томатном соусе и мир во всём мире" Энвиль Касимов 14. August 2013](#) ("Sprats in tomato sauce for world peace")

["Teekond Kadunud Linna" Laura Feldberga, Katkendid Riia Kunstiruumi näituse "Aledoia. The Way to the Lost Town" kataloogi saatetekstist.](#) ("The way to the lost town, Laura Feldberga, excerpts from the text to the exhibition "Aledoia. The way to the lost town" at Riga Art Space.

["Andrus Joonas loobus maanteekunstist" Pärnu Postimees 10. Juuni 2003](#)

Pärnumaa kunstnik Andrus Joonas avas Pärnu-Tõstamaa maantee ääres maali Aledoia 73 ning võttis selle siis maha, sest ei taha enam taiese lõhkumist taluda. Suuremõõtmeline Aledoia 73 oli juba mõnda aega maantee veerel seisnud, kuid Joonas kuulutas selle ametlikult avatuks alles laupäeva hommikul.

Mõni tund hiljem võttis ta taiese maha kindla otsusega mitte samas kohas enam kunsti eksponeerida.

Aledoia 73 on jätk Joonase kahele eelmisele tööle Aledoia 53 ja Aledoia 56, mida ta eksponeeris samas üle-eelmisel ja eelmisel suvel.

Pärnu-Tõstamaa maantee ääres on Aledoia 73 üheksas näitus ja see lõpetab kolmeaastase protsessmaali, mille esimesed kaks osa olid Aledoia 53 ja 56.

Protsess oli sügavalt isiklik ja maalisin tööd järjest üksteise peale mitte sellepärast, et papp oleks kallid, vaid üks asi pidi mul kasvama välja teisest, et tekiks mingisugune kindel lugu ja areng, seletas Joonas.

Läbi kolme aasta kulgenud protsess oli kunstniku sõnutsi raske ja tema enda jaoks väga oluline.

Pidin selle töö valmis tegema, et uuesti surnust üles tõusta, ja see kajastab võib-olla kõike seda, millele ma veel loodan, vaatamata kõigele.

Kunstnik Taave Tuutma sõnas maali vaadates, et Joonas ületab ennast ikka ja jälle igal aastal.

Mulle ei anna aga rahu see televisiooniteema, ma arvan, et Joonas laseb ikka vahel rihma natuke lõdvemaks ja vaatab aeg-ajalt telekat. Samas on väga teretulnud uus koloriit tema töödes," iseloomustas Tuutma maali Aledoia 73.

Üheksa aasta vältel, mil Joonas on maantee ääres oma töid eksponeerinud, on neid sageli lõhutud, kuid mõni taies on rännanud sealt nii muuseumi kui erakogusse.

Joonas otsustas jätta Aledoia 73 viimaseks installatsiooniks selles kohas, viidates rahva kunstiarmastusele, ja osutas maalist välja löödud tükile.

Seoses sellega, et Pärnus mind siiamaani veel kunstnikuks ei peeta, katkestan Pärnu-Tõstamaa maantee ääres maanteenäituste tegemise, mis ei tähenda, et ma neid üldse ei teeks, vaid seda, et ma ei tee neid enam siin, sest arvan, et Pärnu ei ole mu kunsti väärt, lausus Joonas.

[TAGASI ÜLES](#)

"Andrus Joonas räägib 21. sajandi muinaslugu" Ave Randviir Eesti Päevaleht 23. november 2005

Kunstnik Andrus Joonas riputas Vaala galeriisse üles ligi 50 maali aastatest 2002–2005. Andrus Joonas avas Vaala galeriis oma järjekordse Aledoia-näituse seintele laotud maale seletava ringkäiguga.

Talle meeldib oma töödest rääkida ja kindlasti on see ainult teretulnud vahelduseks kidakeelsetele kunstnikele, kelle “kunst kõneleb iseenda eest”. Kahtlustan, et kunstnikust ja kuraatorist Joonasel poleks tegelikult midagi ka kunstiteadlase ameti vastu.

Joonas on kindlasti üks jõulisemalt müstilis-romantilist kunstnikumüüti ellu viivaid noorema põlvkonna kunstnikke. Tema elu ja loomingut kirjab personaalne mütoloogia, kuhu kuuluvad valgustuslikud inspiratsioonihetked, pöördelised otsused, depressioonihoo põletatud teosed ja nägemustena saadud pildid. Ei saa salata, et kogu selles esituses on karismaatilisust ja veenvust, nii et kriitikudki võivad Joonase suu külge rippuma jääda ja lasta end tema juhtimisel kättpidi ringi talutada.

Joonas sai tuntuks autobiograafilise sümbolkuju, kollase huntmehe maalija ja kehastajana ning Pärnu–Tõstamaa maantee kaheksandal kilomeetril hiiglaslikke maale eksponeerides. Tema üheksa aastat kestnud suvise maanteekunsti traditsioon katkes kaks aastat tagasi, kui vandaalid viimasest taiesest tüki välja löid.

Joonase kõige tugevam ja väljapaistvam omadus on see, et ta pole kunagi püüdnud teinud kunsti “nii nagu peab”. Muidugi on seda kerge väheste käeliste oskuste kraesse kanda. Kuigi Andrusel on sahtlis Eesti kunstiakadeemia kolledzSi Academia Grata lõpudiplom, ei saa seda fakti üle tähtsustada – esiteks oli Joonas kooli lõpetamise ajaks juba valmis kunstnik ja pealekauba õpetas ta Gratas ise neidsamu erialasid, mida õppiski.

Kui mul turgatas pähe, et Joonase-suguse autsaideri näitusest oleks põnev lugeda mõnelt kriitikust autsaiderilt, kes tema isikust ja mütoloogilisest pagasist suurt ei teaks, matsin mõtte sealsamas maha, kuna kujutasin liiga elavalt ette Andrus Joonasest kirjutatud bakalaureusetööst mahakribitud juttu. Lõputut jura ümber termini art brut (väljaspool ametlikku kultuuri loodud kunst), mille kaudu Joonast loomulikult on võimalik defineerida. Joonas pole ise üritanud end kuhugi kunstileksikoni pressida ja kahjuks on üsna mõttetu ka tema tegevust millegi alla ponnistada.

Mis asi on näiteks see enigmaatiline Aledoia, mis kerkis esmakordselt areenile viis aastat tagasi Raatuse galerii lillenäitusel ja millega on tähistatud juba sadu maale? Peale selle, et tegemist on ilusa nimega, mis kõlbaks kas või tütrele nimeks panna? Joonas on öelnud, et

Aledoia on seisund, igatsus ja tema otsingute lõpp-punkt. Peab tunnistama, et Joonasel on tõesti silmanähtav ihalus mingit laadi lõpplahenduse järele, mida positiivses stsenaariumis võiks nimetada kirgastumiseks ja nirvaanaks, kuid negatiivses seostada surma ja apokalüpsisega.

Hea energiaga Joonas

Juba Joonase esimestel näitustel ringelnud maalist “Kunstnik tapab koletise” alates on tema piltidel tihti olnud jälgitav lineaarne alguse ja lõpuga narratiiv. Nüüd avatud Vaala galerii näitusele on ta esitanud mitu jutustavat maaliseeriat ning seinalt saab lugeda muinasjuttu 21. sajandi armastusloost, mille lõpus “Tuli Suur Vihm Ja Pesi Kõik Ära”.

Elu teeb oma korrektiivid ja mõnikord peab mööndusi tegema ka Teine-olemises. Näiteks 2002. aasta möödus Joonasel üsna intensiivse institutsionaliseerimise tähe all, tema Aledoia 55 ehk “Punase maja”, mida samuti eksponeeriti esmakordselt Vaala galeriis, ostis oma kogusse Eesti kunstimuseum ning Riias Eesti suursaatkonnas avati tema isikunäitus, kus paratamatult sissekodeeritud paradoksaalsusega reklaamiti Joonast kui ametlikule kunstile vastuseisjat. Sellel aastal kandideeris Joonas Konrad Mäe maalipremiale. On varemgi kandideerinud, võitnud küll veel mitte. Küll on teda pärjanud Pärnu linn. Seejuures Joonas ise ennast pärnakaks ei pea, vaid rõhutab, et ta on Pärnu maakonnast.

Paar tundi peale näituse avamist eelmisel teisipäeval kohtun Kanuti Gildis tantsuetendusel juhuslikult kunagise Raatuse galerii perenaise Ann Mikiveriga. Meenutame heldimusega viis aastat tagasi Raatuses toimunud kõige esimest Aledoia näitust. “Ma mäletan, kuidas Sobolev mulle esimest korda Joonast tutvustas,” räägib Mikiver. “Ma ei tea, mis selles Joonases on, aga ta kohe on sellise hea energiaga.”

Andrus Joonas

Aledoia “Abstraktne” Aledoia

15.11.–30.11.2005

Vaal Galerii

Andrus Joonas võib olla mees metsast, aga ta on 21. sajandi mees metsast, kes perifeersest elukohast ja kunstnikupositsioonist hoolimata tunneb end sootsiumi osana ja kelle personaalsetes kommentaarides on üldistuse jõudu. Andrus Joonase CV-d ei ole võimalik selle artikli kõrval esitada, kuna aastal 2000 loobus kunstnik oma curriculum vitae'st.

[TAGASI ÜLES](#)

"Kiirus 2 ehk kunsti võimalustest ajupesu ühiskonnas" Katrin Kivimaa Eesti Ekspress

Maanteenäitustest on eesti kunstimaastikul saamas traditsioon. Mõned aastad tagasi Andrus Joonase eraalgatusena ilmavalgust näinud kunstivorm on üle elanud (vanemate) kriitikute pahameele, kodanike vandaalitseamise ja (maali)tehnilised "puudujäägid" ning 1998. aasta Viljandi kunstifestivali Kiriküüt raames maalitud bill-boardid vilksatavad Eestimaa maanteede ääres. Kõrvuti reklaamidega, mis üritavad meile müüa, müüa ja müüa; mis panevad meid müügi-ostu vajalikkusesse uskuma; mille taustal me paigutume müügi- ja ostuvõime hierarhilisse skaalasse. Kas noorte kunstnike välgatused suudavad sellesse võrku katkestuse (sisse) punuda, on küsimus, mida sotsiaalsest aspektist esitada on ilmselt vara, kunstimaailma seisukohalt aga vägagi õige aeg.

Kunstnik ja maanteed

Mari Sobolevi "avastatud", areeniletoodud ja propageeritud seltskond on jõudnud punkti, kus neist ei saa enam mööda vaadata. Kusjuures neist kui tervikust, kui nähtusest, mis kunstipildis ja loodetavasti ka ühiskonnas iseseisva suundumusena silma torkab. Torkab, riivab ja ärritab. Sest kunstisaalis jääb kunst ikkagi oma nõ kaitstud alale, kusjuures selle tulemusena on ta tihti kaotanud võime sekkuda ja ärritada. Avalik ruum kõige laiemas mõttes on see sfäär, kus näiliselt kunstisisele mängudena paistvad etteasted teistsuguse tähenduse omandavad. Tähenduse, mis ammutab ja kasvab välja meid ümbritsevast ühiskonnast, sellesse samal ajal kriitilis-ironiliselt suhtudes. Ometigi pole maanteekunstnikud (surm)tõsised, sugugi mitte: mida nii väga tõsiseltvõetavat peaks "Kiirusest" möödakihutaja leidma purkidesse menstrueerivates naistes – "It works, there's nothing wrong with it. It's your last resort. Will you marry it?" (Kärt Putk); Eesti lipu taustal poseerivas ameerika meediategelases, kelle imestus "What's the problem, who the hell is Esti" on täiesti loomulik (Taave Tuutma); või Tallinna linna sildis keset põldu (Peeter Allik). Ainult, et naerda ka justkui ei julge. Sest naer pole (antud juhul) lahendus: hullumeelsus on siin ja praegu ning selle demonstreerimine saab naeru osaliseks ainult hullude poolt, kes seda mängu on nõus jätkama. Muide, kunstnikud ise ei kuulu hullude kategooriasse, sest nemad küll naeravad, kuid mitte ainult ja kui, siis ka endi üle. Jasper Zoova on universumi kuningas (nagu tema töö väidab). On see tõesti seesama "universum", kus rahusildiga saabuvad tulnukaid tervitatakse lausega "Aga inimesed on meil head" (Valdek Alber)? On see lihtsalt lapsemeelsuse ekpluateerimine või küüniline (enese)refleksioon? Või lihtsalt zhest, nagu näiteks Marko Mäetamme "Uriin"?

Parimal juhul on kunstnikud vihased. Marko Laimre maalib alusele ainult ühe sõna FUCK ja ühe numbri 1 000 000\$; Sütevaka Andres on paljusõnalisem oma soovitusel osta uus peenisepikendus – mersu Hansaliisingust. Tema viha kobrutab lausa üle ääre: graffitina

korrektsele reklaammaalingule lisatud "Pekske pihku kodanlus" mõjub juba järgmise tasandi vastukajana – kunstipublikust poolehoidjate kaasaelamisena Sütevaka üritusele. Priit Pajos tunneb kaasa politseinikele – a' la ka tema on inimene —, mis iseenesest on juba julgustnöudev ja õonestav tegu, sest mundrikandjat ei tohi haletseda, isegi siis, kui ta on alasti. Evelyn Mürsepp paigutab kõrvuti hoiatusmärkidele lehma ja kalli punase auto. Samasse otseütlejate kampa võiks paigutada ka Andrus Joonase "You don't know what is love", kui selle adressaadina näha vaatajat. Tundub siiski, et Joonase piltidega on lugu keerulisem ja ma võtan endale julguse analüüsida pikemalt tema tööd "Artist Kills the Beast" näituselt "Kõike korraga ja palju", mis toimus eelmisel sügisel Rotermanni soolalaos. Esiteks, just seda tööd on vaadeldud põlvkonnvahetuse märgina ja teiseks, võimaldab see lahata avangardijärgset, tsentrist ja mainstream'ist väljaspool asuvat kunstnikutüüpi.

Kunstnik ja koletis

Nimelt vaatles Ants Juske oma Kiriküüdil peetud ettekandes Joonase teost "Artist Kills the Beast" sümbolina, mis laias laastus tähistaks uut suhtumist meie kunstis. Vastandades seda pilti, kus "kunstnikul enam ei seisa" (Juske) eesti avangardi markantseima esindaja Lapini tööga erekteerunud peenisega Kalevipojast, tõmbas Juske justkui eraldusjoone pealetungiva, edasi ja kõrgustesse pürgiva avangardisti ja omaenda "väikese inimese väikestesse narratiividesse" takerdunud postmodernisti vahele. (Mitte et autobiograafia, isiklike narratiivide jms tegelemises iseenesest midagi halba oleks.)

Siiski on Joonase töö ka teisiti tõlgendatav, kui lähtuda romantilisest kunstnikuidentiteedist, mis ühendab endas nii nais- kui meesprintsii. Kusjuures just naisprintsii oli see, mis tähistas ja määratles (mees)kunstniku loomingulisuse, tema kunstnikuksolemise. Egiptuse surmajumala Anubise koerapead kandev kunstnik oleks pildil justnagu vastamisi naissoost koletisega; tegelikult on kunstnik ise koletis. Koletis, mida ta tapab, asub (eelkõige) temas endas. Eriti selgelt tuleb esile see tasand Kiwa samanimelises ja -teemalises videos, kus koletis, mille Kunstnik (A. Joonas) tapab, on tema enda looming – maalitud naisefiguur. Kunstnik teab, et ta on koletis, et kurjus asub temas endas, nagu George Bataille on väitnud. Anubise rolli kehastamine võib aga viidata (kunsti) maagiale: kunstnik küll tapab, kuid tal on võime ka lunastada. Vähemalt iseennast. Ehk ka teisi. Tähtsusetutest mõtlemine ei ole enam patt.

Kalevipoeg, ükskõik kui vinnas tal ka polnud, oli mäletatavsti üsna rumal juba ainuüksi maailma asjadesse puutumas, mingist sisekaemusest on tema puhul raske rääkida. Kunstnik, kes tapab koletise ja kehastab seeläbi ka klassikalist kangelasrolli, ei tule seda aga teistele peale suruma. Ei tule oma võitluse, ohverduse, teadmise, rumaluse, naeru ja

riivatuste eest kohest tasu nõudma. Ta teab, et koletis on alles ja võimalus seda taltsutada, on see ikka ja uuesti tappa.

Looja ja loomingulise isiksuse identiteedi tähenduses, mis ei näeks kunstniku väge ja potentsiaali otses seoses tema (mehelike) võimetega, võiks aga lugeda Tarrvi Laamanni tööd: hambuliste lindudevahelise oraalseksi tulemuseks saab olla vaid riista kaotus. Taevas särab aga päikese asemel rahu märk.

Eelmise nädala algul sõitis maanteenäituse dokumenteerimise eesmärgiga mööda Eestit – tõesti, who the hell is Eesti? – ringi tekstide, maalingute, mänguasjade ja punaste lintidega kaunistatud buss. Selle sisemus ei erinenud palju selle välimusest. Juttu oli põlvkonna manifestist, kunstist ja muustki. Muudest tegemistest ei räägita. Põlvkonna manifest on ilmselt tulekul ehk oleks õigem öelda (välja) tulemise protsessis. Kui aga keegi küsib, mis põlvkond see on või mis teda iseloomustab, siis pole vastust vajagi. Igaüks on nahunii igaüks ja milleks veel suuri sõnu teha. Seetõttu ma neid ei kirjutanudki. Sellest võiks ka “Kiiruse” peal aru saada.

Maanteenäitusel osalevad (tähestikulises järjekorras): Valdek Alber, Kadri Alesmaa, Peeter Allik, Priit Joala, Andrus Joonas, Kiwa, Tarrvi Laamann, Marko Laimre, Marko Mäetamm, Evelyn Mürsepp, Kärt Putk, Sütevaka Andres, Taave Tuutma ja Jasper Zoova. Kureeris Mari Sobolev.

[TAGASI ÜLES](#)

”Andrus Joonas - Kollane Huntmees Art Brut maastikul” Karol Kallas Uurimustöö 2005

Sissejuhatus

Käesolev ülevaade käsitleb Andrus Joonase kunstiloomingut aastani 2004. Joonase positsioneerimise võtmeks eesti kunstimaailmas on võetud Jean Dubuffet (1901 – 1985) termin Art Brut (toores-, kore-, segamata-, loomulikul viisil puhas kunst). Bruno Decharme (Prantsuse režissöör, ABCD - Art Brut Connaissance & Diffusion - kolleksiooni rajaja) on määratlenud Art Brut'i järgmiselt:

„Art Brut'i ei saa defineerida stiili ega ajaloolise liinina. See ei ole mudel, liikumine ega koolkond kuna Art Brut teosed ei kavatse meile midagi õpetada, ei ühenda inimesi ega propageeri mingeid väärtusi. Art Brut'i tuleb vaadelda teatud territooriumi ja eksistentsiaalse eneseväljendusena, mitte gruppi kunstnikke määratleva vooluna.“

Prantsuskeelne sõna brut kannab endaga veel konnotatsioone nii lihtsuse ja loomulikkuse kui ka väärengu ning klounilikkuse kohta.

Kunstimaailmas, vähemalt anglosaksi keeleruumis, on segadust külvanud Suurbritannia kunstiteadlase Roger Cardinali Art Brut'i tõlkimine Outsider Art (1972). Arthur C. Danto on oma artiklis „Outsider Art“ osutanud sellise määratluse ilmsele ebakohasusele, kuna juhib mõtteid liialt kaotajatele, vaimuhaigetele ja muude ühiskondlike äärmuste suunas. Sõna outsider (isik, kes ei kuulu teatud/vastavasse gruppi) osutab kellelegi, kes on „väljas“ või spordis „langenud konkurentist välja“.

Jean Dubuffet tegi kõik, et vabaneda võltsist hiilgusest, mis kunsti ja kõike sellega seonduvat ümbritseb. Ta püüdis kunsti deinstitutionaliseerida:

„Tõeline kunst eksisteerib ainult kohtades, kus ei väljendu sõna „kunst“; seal, kus seda sõna veel ei ole välja öeldud“.

Eelnev tsitaat sobib ka Mari Sobolevi poolt Andrus Joonase kohta öeldud sõnadega:

„Erinevalt infopuutuses siplevatest linnapoistest, kes tõmblevad kontseptualismi, kommertsi ja kõige selle vahele jääva vahel, ei lase Joonas segada end sootsiumi ning kunstimaailma pinnavirvendustest. Ta ajab oma asja, ja olles nii segamatu, teeb ta kõike, mida ette võtab, maksimalistlikult. "Romantika" (1998. a maanteemaal) ei jää märkamatuks ühelegi möödasõitjale – isegi ilma süžeeta sunnib monumentaalne ja vastuvaidlemist mittesalliv kompositsioon mõtlema. Näiteks sellest et, mõni mees teab ka ilma eeskujude ja kõrvalise diktaadita, mida ta peab tegema.“

Kuid Dubuffet sai ka aru, et kuna inimesed ei oska kunsti väljaspool galeriiruumi tähele panna, tuleb teha kompromisse kunstimaailmaga:

„Võttes arvesse praegust olukorda ja hoolimata sellest, mida ma tegelikult soovin, ei ole normaalses linnas kunstiteoste eksponeerimise jaoks muud kohta, kui muuseumid, kuna inimesed on traditsioonidest üdini läbi imbnud; kui esitada kunstiteoseid väljaspool muuseumiruumi, ei osata neid üldse tähele panna.“

„Dubuffet otsingud kunsti järele, mis asub täiesti väljaspool kultuurisfääri oli juba algusest määratud hukule, sest keegi ei suuda luua midagi sellist, mis oleks täiesti unustanud kõik kultuuriga seonduva. Idee „mittekultuursest“ loomingust oli tema jaoks rohkem ideaalne pürgimus, mitte midagi tõeliselt eksisteerivat. Nagu ütles Prantsuse kirjanik Michel Thévoz:

„vastandlikud kultuurse kunsti ja Art Brut kontseptsioonid seisnevad pigem suundumuse määratlemises kui vettpidavates kategooriates. Meeles tuleb pidada seda, et iga vaadeldav kunstiteos on midagi võlgu kultuurile. Teoseid on võimalik klassifitseerida kuuluvana kultuurse kunsti või Art Brut valdkonda lähtuvalt sellest, kas need kalduvad rohkem ühe või teise pooluse suunas.“

Dubuffet leiutas Art Brut kõrvale veel olukordade paremaks kirjeldamiseks uue kategoria – Neuve Invention (värske välme), millega võib määratleda töid, mis asuvad mainstream kunsti ja Art Brut piiril.

Iseloomulikult Art Brut kunstnikule on Andrus Joonase looming radikaalne ja isikupärane. Kuigi mitte päris ilma eeskujudeta, millega kaasaegses „infouputuses siplevas“ maailmas tekib tahes-tahtmata kontakt, on ta suutnud oma ligikaudu 10-aastase tegevusega jätta nähtava jälje eesti kunstimaastikule. Peamiselt tema nimega on seotud termin „maanteekunst“; Mari Sobolev on tema loomingut püüdnud määratleda lausa uue stiilina – „agraarpop“. Joonas on ka üks noorema põlvkonna kunstnikest, kes on veenvalt tõestanud, et „tahvelmaal pole ennast sugugi ammendanud ja pakub jätkuvalt avaraid võimalusi enese väljendamiseks kaasaegses kunstisituatsioonis“.

Ühes oma intervjuus on Andrus Joonas öelnud: „Kuid siis äkki kahekümnendal eluaastal see soov [teha kunsti] tuli ja sest ajast peale kihutab see „miski“ mind tagant“.

Eelneva ütluse seletuseks on järgnev psühhoosne elamus: kahekümnendal eluaastal tabas Andrus Joonast raske närvipõletik, mis aheldas ta kolmeks nädalaks suurtes valudes liikumatuna voodisse. Haigevoodis füüsiliselt valude käes piineldes nägi ta seina seest välja astumas musta naisekujulist koletist, kes hakkas teda painama ja käskis millestki loobuda. Millest, ei saanud ta aru. Seda hallutsinatoorset kogemust nimetab Joonas hetkeks, kui ta mõistis, et temast peab saama kunstnik. Samuti on see hetk, kust on teda jälitama jäänud tema loomingus üha ja jälle ilmuv naisekujuline must Koletis. Haigusega kaasnenud nägemus on Andrus Joonase kunstnikuisiksuse esimene „personaalne inspiratsiooniallikas“, millega tema looming on siiani seotuks jäänud.

Eesti kunstnike loomingus on mütoloogiat ja müütide tõlgendusi esinenud piisavalt (nt Kaljo Põllo soome-ugri pärimustest inspireeritud motiivid graafikas, Lembit Sarapuu rahvapärismi tõlgendavad maalid), on Joonase loomingut läbiv automütoloogiline lükanthropne alter ego Kollane Huntmees eesti kunstis erakordseks nähtuseks. Kollase Huntmehe teeb haruldaseks, et Joonas ei ole jätnud teda kujutelmadesse, vaid on eksportinud Huntmehe maskina reaalsesse maailma.

„Maski kandmist peetakse üldjuhul identiteedi transformatsiooni tehnikaks. [...] maskid ei ole üksnes pildid teistest olenditest, vaid on palju olulisemal määral vahendiks, mille kaudu omistatakse nende olendite identiteeti maskikandjale.“

Kollane huntmees ilmutab end peamiselt võideldes koletisega, tegeledes oma isikliku territooriumi probleemidega ja ühiskonna olemise talumatust ängist pakatavate konnasilmade peal trampimisega.

Kuna Joonase loomingus on tähtsaimal kohal personaalne mütoloogia, siis on allikatena kasutatud veel uurimusi müütidest ja nende struktuurist.

2. Miks Art Brut?

Art Brut on võetud Andrus Joonase loomingu kirjeldamise aluseks, kuna tema looming ja sotsiaalne kuvand sobituvad ilma suuremate vastuoludeta ideoloogiasse, mida nimetatud kunstisuundumus endas kannab. Nagu eelpool kirjeldatud, pole võimalik teha „puhast“ Art Brut kunsti ja nii on ka Andrus Joonase kunstiloomingus võimalik täheldada otseseid eeskujusid XIX/XX sajandivahetuse sümbolismist, sellele järgnenud ekspressionismist ja abstraktsest ekspressionismist. Eha Komissarov on näinud tema loomingus ka Arte Povera'like kihistuste väljailumist, Mari Sobolev naivismi ja Johannes Saarspatsialismi mõjutusi Lucio Fontana näitel.

2.1. Andrus Joonase loomingut mõjutanud kunstiliikumised

Kuigi Art Brut'i üheks teesiks on sõltumatus ametlikust elik kultuursest kunstist, on Joonase loomingu varases etapis märgata seoseid nii konkreetsete kunstnike kui ka stiilide ja kunstiajalooliste määratlustega. Selle põhjuseks on ebakindlus, mis saadab kõiki novitise mingis distsipliinis ja Joonase puhul on antud etapp käsitletav hüppelauana selleks, et vormistada lõplikult isiklikud kunstitööd.

Täpsemalt on pidepunkte Joonase loomingus XX sajandi alguse Skandinaavia sümbolismiga – otsesemalt Edvard Munchiga (1863 – 1944), ekspressionismiga Emil Nolde (1867 – 1956) ja Marc Chagalli (1887 – 1985) eeskujude kaudu, ning abstraktse ekspressionismiga mõjutuste tõttu Mark Rothkolt (1903 – 1970) ja Franz Kline'ilt (1910 – 1962).

Joonase arengutee tutvustamise huvides on alljärgnevalt esitatud tema loomingu erinevate perioodide seosed ajalooliste eeskujudega.

2.1.1. Sümbolism

Sümbolismiga seob Andrus Joonase loomingut Edvard Munchi eeskju. 1998. aasta maanteemaali „Romantika“ kompositsioon toob koheselt meelde Munchi „Elutantsu“. Sarnaselt „Elutantsuga“ ei ole Joonas „Romantikal“ kujutanud konkreetseid inimesi, vaid naisi ja mehi üldiselt ja Munchi kuusamba asemel on Joonase maalil Kollane huntmees. Joonase kohta sobivad ka sõnad, mida on öelnud Munchi kohta viimase õpetaja ja mentor Christian Krogh:

„Ta maalib asju, õigemini näeb neid teisiti kui ülejäänud kunstnikud. Ta näeb ainult olulist ja see on ka kõik mida ta maalib [...] see on täpselt see, mis asetab Munchi oma põlvkonna etteotsa: ta taipab mismoodi näidata seda, mida ta tunneb, mis on tema võimuses ja kuidas kõik ülejäänud sellele allutada.“

Munch kirjeldab oma tuntuimale teosele „Karje“ eelnenud kogemust:

„Olin koos kahe sõbraga väljas kõndimas; päike hakkas loojuma. Äkitselt muutus taevas veripunaseks – ma peatusin, tundsin end kurnatuna ja toetusin aia vastu – seal olid veri ja tulekeeled üle mustjassinise fjordi ja linna – mu sõbrad kõndisid edasi, ma seisin seal ängist värisedes – ja ma tundsin lõputut karjet läbistamas loodust.“

Sarnaselt seisab Joonase loomingus tähtsal kohal irreaalne kogemus Koletisega. Tavateadmiste järgi kuuluvad sellised kogemused müstika valdkonda, kuid kuna Joonas väidab seda aastaid tõsimeeli, võib seda lugeda piisavaks argumendiks tema loomingu seletamiseks. Sügavale läbielamisele viitab Kollase Huntmehe ja Koletise enesekohane ja järjepidev mütoloogia Joonase loomingus. Nii nagu Munch enda sõnade järgi koges loodust kisendamas, nägi Joonas Koletist. Munchil sai krestomaatiliseks teoseks „Karje“, Joonase loomingus seisab püramiidi tipus Koletise ellukutsutud Kollase Huntmehe tegelaskuju. Mõte võib olla üldlevinud määratluste suhtes ketserlik, kuid Edvard Munchil, koos kõigi tema psühhooside ja liigagi ereda reaalsustajuga ning pretsedenditu isikupärase maalistiliga, on Art Brut kunstiga hulgaliselt kokkupuutepunkte.

„Tal oli julgust eksponeerida seda situatsiooni, milles ta enese elus asus – avalikult ja ilma igasuguse enesehaletsuseta. Jungi järgi – ta kristalliseeris inimese eksistentsiaalse kogemuse arhetüüpsed kujundid ja sümbolid ning näitas seda kristallisatsiooni parimal viisil „Karjes“, kus peaaegu abstraktne figuur esiplaanil konkretiseerib ja personifitseerib modernse inimese angst’i.“

Munchi loomingus on kuusamba kõrval kesksel kohal vari, mis kasvab koos inimese või inimeste grupiga, et luua emotsionaalne üksus. Joonase loomingus on ilma konkreetse näo ja isikuomadusteta Koletis, kes pingestab Huntmehe tegemisi.

Carl Gustav Jungi teoorias on olemas arhetüüp nimega „vari“, mis on pärit meie prehumaansest, loomalikust minevikust, mil meie mured olid limiteeritud ellujäämise ja paljunemisega ning kui me ei olnud endast teadlikud. See on ego „tumedam pool“ ja kõik kurjad asjad, mille toimepanemiseks me võimelised oleme, on tihti sinna ladestunud. Kui Munch osutab varjuga portreeteritud inimes(t)e tumedamale poolele („Puberteet“, 1895), eksponeerib Joonas koletise näol iseenda varjukülge. Sellele viitab Kollase Huntmehe ja Koletise teemaline maalisari (esimene valmis 1998) „Kunstnik ja Koletis“ (1994), „Kunstnik tapab Koletise“ (1998), „Koletis tapab Kunstniku“ (mille järel tõuseb üles kahepäine Kollane Huntmees, 2001) ja momendil viimane maal on „Kunstnik on Koletis“ (2004).

„Tegelikult on vari moraali suhtes indiferentne – ta ei ole hea ega halb, just nagu loomad. Loom on võimeline kandma hellalt hoolt oma poegade eest ja samas olema ääretult julm toidu pärast tappes, kuid ta ei tee kummagi puhul valikuid. Ta teeb lihtsalt seda, mida ta teeb. Ta on süüdimatu. Kuid inimlikust perspektiivist vaadelduna on loomade maailm vägagi julm ja ebainimlik; nii on vari midagi meie sisemise prügikasti sarnast, mille olemasolu me ei soovi tunnista.“

2.1.2. Ekspressionism

Kõigepealt – mitte kunagi ei ole olemas olnud liikumist nimega „Ekspressionism“.

„Kõik kunst on ekspressiivne – esitab meile autorit ja seda olukorda, milles ta töötab – kuid teatud liiki kunst on mõeldud meie mõjutamiseks visuaalsete žestide abil ja väljendama emotsioone ning emotsionaalselt laetud sõnumeid. Selline kunst on ekspressionistlik.“

Ekspressionistliku kunstnikegrupi „Die Brücke“ liikmed olid fanaatilised Nietzsche järgijad ning Joonase Kollane Huntmees on samuti Nietzsche'lik kuju, tema alter ego ehk kunstnikust maailmaparandaja. Friedrich Nietzsche kuulutas Zarathustra suu läbi:

„Ma õpetan teile üliinimest. Inimene on miski, mida peab ületama. Mis olete teinud ta ületamiseks?“

Joonase jaoks on lahenduseks maailma probleemidele Kollane Huntmees, vaadates maanteemaali „Romantika“ on Huntmees just sellisel positsioonil, nagu Zarathustra oli Nietzsche käsitluses pärast kümnet aastat mägedes:

„Sina suur taevakeha(päike!) Mis oleks su õnn, kui sul poleks neid, kellele paista! ... Vaata! Ma olen küllastunud oma tarkusest, nagu mesilane, kes korjanud liiga palju mett, ma tarvitsen sirutuvaid käsi. ... Seks pean ma astuma alla: nagu teed sinagi õhtul, kui lähed mere taha ja viid allilmalegi valgust, sa ülikas taevakeha! Ma pean nagu sinagi minema looja, nagu nimetavad seda inimesed, kelle juurde ma igatsen laskuda.“

Ja ka Zarathustral oli oma isiklik vari:

„„Kes sa oled?“ küsis Zarathustra järsult, „mida sa siin teed? Ja mil põhjusel nimetad sa end minu varjuks? Sa ei meeldi mulle.“ „Vabanda mind“, kostis vari, „et mina see olen; ja kui ma sulle ei meeldi, olgu siis pääle, Zarathustra! Kiitus sulle ja su hääle maitsele.““

Ernst Ludwig Kirchner kirjutas „Die Brücke“ manifestis:

„Igaüks, igaüks kuulub meie sekka, kes otseselt ja ilma silmakirjalikkuseta, väljendab seda, mis ajendab teda looma.“

Üks Andrus Joonase kunsti läbivaid karakteristikuid on ausus, tema loomingus puuduvad kitsilikud ja konveierlikud tootmisvõtted. Kui tõmmata paralleele konkreetsete kunstnikega, siis Joonase huvi kõrvõimalike lillede vastu („Aledoiaid“, alates aastast 2000) on võrreldav Emil Nolde samalaadse läbi elu kestnud lillede maalimisega. Mõlema autori maalide vahel võib leida ka päris otseseid sarnasusi; Emil Nolde pööras kogu oma loomingu vältel enim tähelepanu päevalilledele, moonidele ja daaliatele, Joonase loomingus on tähtsamal kohal roosid ja tulbid ning sarnaselt Noldele moonid. Erinevuseks

Nolde ja Joonase vahel on viimase huvi lille kui sümboli vastu. Nolde käsitles lilli kui osa looduse kaunimast poolest ja suhtus neisse armastusega, Joonase jaoks tähendab lill metafoorina naiselikku alget, mida ta oma loomingus jätkuvalt loendamatutel viisidel Aledoiade nime all interpreteerib.

Vassili Kandinsky poolt välja antud ajakirja "Der Blaue Reiter" ümber koondunud kunstnike rühmaga seob Joonast huvi esoteeriliste õpetuste vastu. Kandinsky otsis viise kuidas kunsti visuaalset poolt ühendada otseselt inimese siseeluga, mille poole teda suunas ortodoksse taustsüsteemiga venemaine päritolu. Teda mõjutas Henri Bergsoni protsessifilosoofia, mis rõhutas saamise, muutumise ja uudsuse elementide tähtsust tunnetatud reaalsuses, samuti huvitas teda teosoofia ja ta käis Münchenis kuulamas professor Rudolf Steineri loenguid. Ta pööras selja progressi ülistavale materiaalsele maailmale ja pühendas oma kunsti vaimsetele väärtustele.

Joonase mõttemaailma on jätnud jälje Castaneda õpetus jõust ja tema vahendatud indiaani nõia Don Juani mõtteterad inimeste ja maailma vahelistest seostest. Castanedalik on tema seeria „Olemise lõppematu kergus“ (1998).

„Iidse Mehhiko šamaanid vaatasid mäletamist väärivatele sündmustele kui bona-fide vahendile inimese sisemuses peituvate energiaallikate vallapäästmiseks.“

Castaneda sõnade põhjal saab teha järelduse, et kui kellegi jaoks on „mäletamist vääriv sündmus“ visualiseeritud seksuaalakt ühekorraga kolme blondiiniga, siis ka selle meeldetuletamine annab jõudu. Joonase kolmas kollaaž nimetatud seeriast on castanedalik pilge macholiku maskeraadi üle, kus „meesvaataja soovib samastuda meespeaosatäitjaga, projitseerida end sündmuste keskele ja vaadata asjadele sellest diegeetilisest ruumist (Laura Mulvey analüüs meesvaataja suhtumisest filmi meespeaosatäitjasse).

„Üks linna kultuuriametnik arvas, et „pildid on päris vahvad, aga kui tuleb mõni linnakodanik, teate, igasuguseid hulle on, ja ütleb, et tema hingepuhtust on riivatud...“. Mustvalged paljundused pornopiltidest, kus kõigi meeste nägudeks oli kleebitud autori enda portree (ka siis, kui stseenis osales mitu meest) haavasid tegelikult pigem hingemustust, mis oligi nende eesmärk.“

Carl Gustav Jungilt on laenatud ka videokunstiteose „Legend Kollasest Huntmehest“ proloog:

„Kiusav naisolend ilmub meie teele

erineval kujul ja erinevates rõivastes,
mängleb, kutsub esile kohutavaid ja hukutavaid eksimusi,
depressiooni, ekstaasi, juhimatuid afekte jne.“

2.1.3. Abstraktne ekspressionism

Abstraktse ekspressionismiga seostatakse peamiselt erinevaid XX sajandi neljakümnendatel aastatel New Yorgis baseerunud kunstnike kogukonna loomingut. Termin „abstraktne ekspressionism“ ei ole iseenesest üheselt määratletav, hõlmates ühelt poolt Willem de Kooningi töid, mis on harva üdini „abstraktsed“ ja teiselt poolt Barnett Newmani teoseid, millel on ekspressionismiga üpris vähe tegemist. Ometigi on see termin juurdunud kunstiajalukku ja seetõttu võib eeldada, et on kasutamiseks piisavalt neutraalne.

Kunstnikunatuurina on Joonas sarnane Dubuffet'iga, kuid selgepiirilisemad ikonograafilised eeskujud pärinevad Ameerikast. Otsesemaid võrdlusi annab tuua Mark Rothko ja Franz Klinega. Esimese autoriga seovad teda ühelaadsed kompositsioonilised abstraherimisvõtted (“Aledoia e Mägedes on taevas lähemal”, 2003; “Aledoia 56”, 2002. a maanteemaal) ja teisega sarnased abstraktsed mustvalged kompositsioonid (1997. aasta maanteemaal).

2.1.4. Art Brut

Andrus Joonas on kõik eelpoolnimetatud eeskujud läbi proovinud ja neist välja kasvanud ning alates 2000. aastal sündinud Aledoiadest on ta näidanud oma loomingut uusi külgi. Art Brut'ile kohaselt „leiutab ise uusi asju, ja ei toetu, nagu peasuunad kunstis pidevalt teevad, kameeleoni või papagoilaadsetele protsessidele“. Suurimaks inspiratsiooniks on talle tema enese hingemaailm ja probleemistiku, mille ümber tema looming keerleb, kehtestab ta endale ise; tekitamata enesele probleeme kunstimaailma üldisematest suundumustest.

Johannes Saare nähtud sarnasused Lucio Fontanaga on visuaalses plaanis küll põhjendatud, kuid erinevalt Fontanast eksponeeris Joonas katkiste valgete piltidega iseenda eluprotsessi; nimelt valge värviga olid üle võõbatud Joonase enese katki magatud voodilina ja ribadeks kantud särgid, mis lisab neile Punasele majale sekundeerivatele teostele sügavalt personaalse mõõtme. Fontana otsis kõikide kunstiliikide sünteesi, kus „uusaja tehnilisi saavutusi

kasutades on loodud süntees kõigist „füüsilistest elementidest“ – värvist, ruumist, helidest, liikumisest ja ajast.“ Joonase eesmärgiks on teha kunsti, mis on olemuslikult integreeritud isikliku eluga. Ehk siis esimese puhul on tegu väliste allikate sünteesiga, Joonase puhul aga isiklike kogemuste läbi projitseerunud hingemaailma sügavuste representeerimisega.

Eha Komissarov osutab näituse „Aledoia 55 ehk Punane maja“ pressiteates ka Arte Povera'like kihistuste väljailmumisele, kuid taas on sarnasus ainult visuaalne. Arte Povera määratluse alla kuuluvate kunstnike loomingut iseloomustab valmisobjektide või ehedate substantside eksponeerimine kunstisaalides, kuid Joonasel on kõik äärmuseni töödeldud. Arte Povera kunstnikud uurisid kunsti ja igapäevaelu suhteid, nagu see ilmutas ennast looduse, algainete ja kultuuriartefaktide kaudu ning kuidas neid on võimalik kehaga tunnetada, Andrus Joonase looming aga tegeleb mütoloogilise, imaginaarse ja äärmuseni personaalse maailmaga.

Art Brut mõiste juurde on käesolevas töös jäädud tänu nimetatud termini tähendusvälja kattumisele enamikku Joonase teoseid iseloomustavate karakteristikutega. Ta „kasutab küll üldtuntud sümboleid, kuid annab neile uue, isiklikust kogemusest lähtuva sisu.“ Ka ei mahu tema looming teistesse tuntumate (või vähemtuntumate) kunstiliikumiste määratluste raamidesse.

Viga, mida tihti tehakse, on Art Brut'i sidumine ainult vaimselt haigete kunstnike loominguga. Tegelikult on näiteks ühes Art Brut'i peamises kollektsioonis – Collection de l'Art Brut – Šveitsis Lausannes skisofreenikute teoseid vaid ligikaudu pool. Ka Dubuffet ise rõhutas, et Art Brut ei ole mingil juhul ainult kuutõbiste ega psühhopaatoloogiliste kalduvustega inimeste kunst. „Ei ole olemas mingit erilist hullude kunsti, nagu ei ole ka seedehäiretega või põlvehaigustega inimeste kunsti.“ Aimu, mida Art Brut võis tähendada Dubuffet enda meelest, seletab ehk kõige paremini tema enda karjäär veinikaupmehena, kus „brut“ tähistab parimate šampuste juures kõige ehedamat ja puhtaimat asjade seisu.

Aastal 2000 toimunud näitus „Aledoia“ Tallinnas Raatuse Galeriis tähistab Andrus Joonase loomingus uue etapi algust, mille puhul võib öelda, et läbi sai otsinguteperiood. Selleks ajaks oli Joonas jõudnud oma eksperimentidega maalitehnikates ja stiilides nii kaugele, et võis rääkima hakata autoritehnika(te)st. Kollane Huntmees väljendas konkreetsemalt, mida ta taotleb ja oli välja kujunenud temale iseloomuliku tegevuskunsti väljendusvahendite baas.

Näitus „Aledoia“ Raatuse galeriis on ka Aledoiaide sünnimoment. Aledoia iseenesest on küll ilusa kõlaga sõna, kuid (vähemalt) tuntud keeltes ei tähenda see sõna mitte midagi. Joonas ise on Aledoia kohta avaldanud arvamust: „Tegelikult on Aledoia üks seisund või paik, kuhu tahaksin jõuda, omamoodi

romantiline igatsus. Seda ei saa defineerida, sest ta on kõigi otsingute lõpp-punkt, mingi eesmärk, kuhu ma pole veel jõudnud.“

„Aledoia“ sõnum on reaktsioon teooria liigsest pretensioonikusest tingitud arusaamatusele, kus terminite tähendusväli on kohati venitatud niivõrd laiaks, et erinevad inimesed võivad ühte ja sama kirjatükki lugedes jõuda kardinaalselt vastupidistele järeldustele. See on sarnane probleem, millest kõneles juba Clement Greenberg 1939. aastal oma krestomaatilises artiklis „Avangard ja Kitš“: „Avangardi spetsialiseerumine iseendale, fakt, et selle parimad kunstnikud on kunstnikud kunstnike jaoks ja selle parimad poeedid on poeedid poeetidele, on tinginud võõrandumise nende hulgas, kes eelnevalt olid võimelised nautima ja hindama ambitsioonikat kunsti ning kirjandust, kuid kes nüüd enam ei taha või ei ole võimelised kunstioskuste saladustest aru saama.“

„Need, kes arvustavad tänapäeval kunsti või kunstiajalugu, näevad, et iga teooria, mida nad võiksid promoveerida, on juba devalveeritud hulga teiste teooriate poolt. Keegi ei saa võtta positsiooni, mida ei oleks juba mingis teises vormis arendatud. Otsustada tuleb mingi seisukoha kasuks ja leppida sellega et teised leiavad selle olevat väär või juhul, kui nad nõustuvad, on ilmselt sellest valesti aru saanud. Praegu on monoloogi, mitte dialoogi aeg. Loomulikult eksisteerivad üldised teemad, kuid need, kes neid jagavad, mõistavad neid väga paljudel erinevatel viisidel. Üks selliseid ühiseid teemasid on epiloog. Epiloogid on olnud moes nii kaua, et ilmselt kellegi on juba soov kirjutada epiloog epiloogide ajastule. See ei ole tähtis, kas need epiloogid viitavad ajaloo, modernismi või maalikunsti lõpule. Tähtis on see, et jätkuv vajadus epiloogide järele iseloomustab ühte ajastut. Kui midagi uut ei avastata ja vana ei ole enam tuntud, siis on epiloog see, mis iseennast soovitab.“

Seega võib Joonase Aledoiaidega kaasaskäivat ingliskeelset teksti aastast 2000 ühest küljest käsitleda epiloogina epiloogidele, kus kõik teooriad on võetud kokku ja teisest koha kätte näitamisenä kontseptsioonimaiatele kunstnikele/kriitikutele. Kõik sõnad on tuttavad ja jääb mulje, nagu tahetakse öelda midagi hästi tarka ja põhjanevat. Süvenedes aga muutub tekst mõistatuseks, millele igaüks võib leida vastuseid vastavalt iseene lugemusele ja tõekspidamistele. Joonase jaoks on vastus määratlematu Aledoia.

Pärast Raatuse näitust kannavad kõik Joonase teosed nime „Aledoia“ ja vastavat järjekorranumbrit. Vahest harva on kunstnik vaatajatele vastu tulnud ja täiendanud pilti mõne kommentaariga (2001. a vabaõhumaal Pedvale maastikukunsti keskuses, kus Aledoiale oli kommentaariks „Tšüudo ptits i mnogo ljudei“ või 2003. aasta suvel samas valminud ümbritsevast Kuramaa loodusest inspireeritud Aledoiaide maaliseeria, millele oli lisatud alapealkirjaks „Mägedes on taevas lähemal“).

„Kogu minu kunst keerleb kas „Aledoia“ või Kollase Huntmehe teemade ümber. Need kaks peavad kunagi kohtuma.“

Koos „Aledoia“ sünniga loobus Andrus Joonas ka oma Curriculum Vitaest, mis on üldist kunstimaailma asjade seisu arvestades, kus inimesed elavad oma CVd, üpris radikaalne samm. Heie Treieri arvates oli Andrus Joonase CVst loobumine Eestis kunstnikuks-olemise perspektiivituse manifest. Joonase enda jaoks tähendas see pigem enda asetamist situatsiooni, mille kaudu tahtis juhtida kogu tähelepanu enese loomingule, mitte isikule. CV on inimeste jaoks tõestus enese väärtusest, mille põhjal antakse hinnanguid. „Kunsti edu ei mõjuta kaebused kunsti segase profiili üle. Pandora laegas annab igaühele oma, nii et investeeringute nõustaja asendab sotsiaalselt prestiižilt kunstieksperdi. Kunsti edu ei sõltu sellest, kes seda teeb, vaid kes seda kogub.“ Nii toimivad asjad Hans Beltingi arvates suures kunstimaailmas, ja loovisiku CV on selle aluseks. Elulookirjeldus on nagu garantiikiri, mille põhjal võib anda hinnanguid kunsti väärtusele – kui töid ostab see muuseum või too ärimees, siis tasub järelikult antud autori teoseid soetada.

Art Brut'i määratluse alla kuuluva kunstniku eelduseks peetakse üldjuhul kokkupuute puudumist kunstimaailma institutsioonidega. Kuigi Andrus Joonas on õppinud ühe semestri Eesti Kunstiakadeemias maali (1996, sügissemester) ja vahelduva eduga Pärnu Sütevaka Humanitaargümnaasiumi kunstiosakonnas (alates 1993. aastast), mille mantlipärija – Eesti Kunstiakadeemia Kolledži Academia Grata – lõpetas ta 2002. aastal (lõputöö „Aledoia 55 ehk Punane maja“, juhendaja Mari Sobolev, retsensent Eha Komissarov), võib kindlalt väita, et haridustee mõju on temale üsna minimaalne. Kõik, mida ta on saavutanud, on talle kätte tulnud järjekindla isikliku töö ja iseenda püstitatud ülesannete lahendamisega. Joonas räägib oma kunsti puhul tegevusmaalist: „Tegevusmaali puhul on kõige olulisem maalimisprotsessi ja teosega samastumine. Protsess on olulisem kui käsitööoskus. Viimane tuleb paratamatult siis, kui asjaga tõsiselt tegeleda. Kunst ei jäta sind maha, kui seda tõsiselt teha ja kui on midagi öelda – siis asi lihtsalt tuleb välja ja see on paratamatus. Nii et tööpõhimõtteks on samastumine.“

Kuigi Andrus Joonase eluloos on hulgaliselt kokkupuutepunkte institutsionaalse kunstimaailmaga, lubavad eelpool toodud põhjused – dramaatiline kogemus kunstnikutee alguses, inspiratsiooni ammutamine isiklikest allikatest ja personaalne mütoloogia – määratleda teda Art Brut raamistikku kuuluvana.

3. Legend Kollasest Huntmehest

„Nagu paljud kunstnikud, nii otsib ka Joonas olemise tähendust, kõlgu see nii õõnsalt kui tahes. Ta alustas segasest mütoloogiast, toast täis hirmu ja õudust, oma rahutuse väljavalamisest. Siis märkas ta toimivas seaduspära ja valas asja jutustuse vormi, tülles välja lööva huntmehe-brändiga.“

Kollase Huntmehe tegelaskuju astub avalikkuse ette 1994. aastal valminud maalil „Kunstnik ja Koletis“, kus Kollane Huntmees ja musta värvi naisefiguuriga Koletis teineteist kompavad. Esimene hunditemaatikale viitav teos on 1994. aasta maal „Punamütsike“, kus hunt kugistab Punamütsikese kätt. Maanteenäituse „Suvi maal“ (1995) maalil „Jaanituli“ on kujutatud poolest kehast meesterahvast, poolest hunti, kes tantsib naisingliga. Pärast seda kaob huntmehe motiiv kaheks aastaks tema loomingust (tegeles peamiselt abstraktse kompositsiooni probleemaatikaga), et ilmuda täies ilus uuesti 1997. aastal Rotermanni Soolalaos näitusel „Kõike, korraga, palju ja kohe“ (kuraator Mari Sobolev) maalil „Kunstnik tapab Koletise“ (1997). Selleks ajaks on Huntmees otsustanud, et koletisega tuleb võidelda. Selle maali põhjal on aru saada, et eksistentsiaalne nägemus koletisest pole Joonasel kaugeltki ununenud. Kui 1995. aastal suhtus Kollane Huntmees Koletisse suhteliselt neutraalselt ja ettevaatlikult (maal „Kunstnik ja Koletis“, 1994), siis 1997. aastal on Huntmees tunnetanud oma jõudu ja nad on verivaenlased.

Koletis on ilma konkreetsete näojoonteta; ainuke, mille järgi teda iseloomustada saab, on naisefiguur. Sellise teemakäsitlemise parimaks põhjenduseks on sissejuhatuses kirjeldatud valudest tingitud hallutsinatoorne kogemus, kus kunstnik nägi teda piinavat musta naiskoletist ja tema enda sõnade järgi oli see ka hetk, kus talle kangastus ka Kollase Huntmehe tegelaskuju. Koletise ikonoloogiliseks seletuseks sobib kõige paremini eelpool toodud (ptk 2.1.1.) toodud jungiaanlik arhetüüp „vari“, kus „varju esindavad sümbolid nagu madu (Eedeni aias), draakon, koletised ja deemonid.“

Huntmehe ja Koletise võitlust võib ka käsitleda Andrus Joonase automütoloogia variandina arhetüüpselt valguse-pimeduse vahelisest vastuolust. Nende võitlus kestab mütoloogiale kohaselt maailma lõpuni, mis siis saab, pole Joonas veel avaldanud. Koletis on Huntmehe negatiiv ja vari, kes aitab teda defineerida, nagu öö on abiks valguse olemuse mõistmisel. Kollane Huntmees peab Koletisega võitlema, kuid kuna Koletist füüsilises maailmas realselt ei eksisteeri (kunstnik ise on kindel, et Koletis on olemas), käsitleb Joonas probleemi rituaalselt. Ta kas maalib seda või angažeerib oma tegevuskunsti teostesse. See on sarnane ürgsele rituaalile, kus koopainimesed joonistasid koopaseintele loomakujutisi, et nende jaht oleks edukas (Altamira Hispaanias ja Lascaux Prantsusmaal) ja kuna mõningaid loomi on kujutatud odadest läbitorgatuna, on alust oletada, et need kujutised olid osa Madeleine kultuuri jahipidamisega seotud maagilistest riitustest. Nii ka Joonas kujutab maalipinnal surevat Koletist, või viib performantsi puhul läbi sümboolse akti.

Koos Joonase kunsti arenguga muutub komplitseeritumaks ka Huntmehe tegelaskuju. Nii nagu looduses vahelduvad öö ja päev, kannab Joonase teos pärast „Kunstnik ja Koletis“ (1994) nime „Kunstnik tapab Koletise“ (1997) ning peale „Koletis tapab Kunstniku“ (2001) tuleb tema seni viimane antud teemat käsitlev maal „Kunstnik on Koletis“ (2004), mis tõmbab mõlema vahele võrdusmärgi. Huntmehe ja Koletise võrdsustamisega on Joonas jõudnud teoreetilise punktini, kus ta ei püüa läheneda olukordadele enam mustvalgelt head ja kurja vastandades. Koletis ja Huntmees on teineteisele vajalikud; kuigi vastandid, mõtestavad nad teineteise olemasolu. Maal „Kunstnik on Koletis“ näitab võimalust, et rahu jungiaanliku varjuga on mingi nipiga võimalik. Ilmselt sellisel viisil, et kuna vari on osa inimese animaalsest pärandist, saab seda sublimeerida Kollase Huntmehe poolt toime pandud rituaalide läbi.

4. Maanteekunst

Andrus Joonas alustas maanteekunstiga 1995. aasta suvel näitusega „Suvi Maal“, mis leidis aset tema tee-äärse kodumaja ees Pärnu–Tõstamaa maantee 21. kilomeetril. See näitus oli tõeline Art Brut, kus oli konkreetselt näha, et kunstnik ei ole püüdnudki kummardada kunstikaanonite ees, vaid maalinud klišeevabalt oma nägemuse elust maal. Maalide pealkirjad olid: „Pulmad“, „Talitus“, „Jaanituli“, „Kalapüük“, „Suveviljad“, millele lisandus autoportreega näitust tutvustav silt „Ärge ehmuge. See on suvi maal. Teile head reisi soovides, Andrus Joonas.“ „Suvi Maal“ oli Andrus Joonase teine personaalnäitus (esimene toimus 1995. aasta jaanuaris Pärnu Galeriis „Graniit“). Selle näitusega suutis ta demonstreerida oma vahetut kompositsioonitaju. Kompositsioonid on lahendatud kõik tsentraalperspektiivis üllatava leidlikkusega detaile kokku sobitades. Värvigammas domineerisid peamiselt põhivärvid sinine, punane ja kollane. Kogu näitust võib seega nimetada kompositsiooniharjutuseks põhivärvidega. Kõik teosed on figuraalsed kompositsioonid, kus ei ole kujutatud konkreetset inimest, vaid inimesi kui selliseid üldisemalt mingi konkreetse eluvaldkonna esindajana.

1996. aastal olid tema maaanteemaalid abstraktsed tõlgendused ümbritsevast loodusest. Kaks maali olid värvilised ja üks mustvalge. See näitus on konkreetne märk kunstniku vormitunnetuse arengust, kus jutustavad teemad on asendunud abstraktse vormikäsitleusega. Joonas on püstitanud endale konkreetse kompositsioonilise ülesande, mida ta siis lahenda on püüdnud. Neilt piltidelt on näha, et kunstnik on püüdnud midagi õppida. Eksponeerides neid avalikus ruumis Pärnu–Tõstamaa maantee ääres, on ta avanud need pildid dialoogiks vaatajaga. Konkreetsemalt on tajutav soov nimetatud kogemusest õppida, vaadata, kuidas mainimestele mõjub arusaamatu abstraktne kunst.

1997. aasta teos oli mustvalge abstraktne 9,5 x 2,2 meetri suurune maanteemaal nimega „Pikk Lugu“, millega käis kaasas soovitusena pannoo „taa-ta-taaaa-...“,

kuidas pilti aeglaselt kaasa lauldes ja rütmi plaksutades vaadata. Selgituseks ütles kunstnik:

„Mõtlesin, et suvel on must-valget vähe ning et must ja valge on arusaadavad ning akadeemilised värvid. [...] Minu jaoks on see otsekontakt publikuga. Tuleb odavam, kui galeriides esineda ja vaatajaid on sada korda rohkem.“

Põhitähelepanu on pööratud rütmile, mis on oluline komponent igasuguse kompositsiooni juures.

1998. aasta tõi maanteemaal muutuse. Kõigepealt muutis Joonas pildi asukohta kolides teose „Romantika“ majaesiselt teeveerelt eemalasuvale põllule, kus oli võimalik pilti autoga sõites pikemat aega jälgida. Värvigamma toetus taas põhivärvidele. Esmakordselt maanteemaal ilmutas end ka Kollane Huntmees, kes, sarnaselt Edvard Munchi „Elutantsule“, oli kompositsiooniliselt asetatud tantsivate paaride taustal keskele kohale. Huntmees osutab helesinisele augule purpuri värvi taevast kui uksele, mis viib teise reaalsusesse või tähistab hoopis abstraktset jumalat. Tantsivad paarid igal juhul Huntmehele tähelepanu ei pööra ja ega ta seda väga ei nõuagi. Elutantsu taustal mõjub Huntmees valvuri ja õpetajana. Huntmees on võrreldav Zarathustraga, kui too leidis, et kümnest aastast mägedes järve kaldal aitab, ning on aeg inimestele särada. Seda maali tabas mõneti ootamatu saatus – üks kohalik ärimees ostis selle oma maakodusse aidaseina kaunistama.

1999. aasta maanteemaal „Jeesus Krist ja Jaanituli“ pöördub taas abstraktsemat laadi maalikeele poole. Pildi mõlemas servas asuvad valged figuurid, keskel kohal leekidekumasse kaduv sinises riietuses mehefiguur ja silmapiiriga ühel joonel asub hiigelsuur lõke. Teos on nagu ca 3x9 meetri suurune piltmõistus, tekitades küsimuse, kes neist kolmest figuurist on Jeesus Krist ja mida tal on tegemist jaanitulega? Joonas ise sellele seletust ei anna. Põhivärvides kompositsioonile sekundeeris taamal metsa ääres asuv valge tahvel, mis andis esmapilgul märkamatu, kuid toimiva vihje vabale pinnale, mida saab mõttes ise täita. Maanteemaal „Jeesus Krist ja jaanituli“ omandas Pärnu Uue Kunsti Muuseum.

2000. aastal esitatud maanteemaalil „Feeria ehk Imemaa“ on lisaks mitmetasandilise rollijaotusega suplejatele näha falloslikku puud ja naiste suguorganit meenutavat lille. Eripäraks on pildi juures nurk, mis annab kompositsioonile ruumilisema mõõtme. Tegevus pildil toimub mererannas, kus punaste püksikestega meesterahvad hullavad paljaste naisterahvaste seltsis samas rannal kasvava fallos-puu ümber. Taevast lendab föniksilaadne imelind.

2001.–03. aasta maanteemaalid, „Aledoia 53“, „Aledoia 56“ ja „Aledoia 73“ on maalitud üksteise peale: „Protsess oli sügavalt isiklik ja ma maalisin tööd järjest üksteise peale mitte sellepärast, et papp oleks kallis, vaid üks asi pidi mul kasvama välja teisest, et tekiks mingisugune kindel lugu ja areng.“

„Piltide ülemaalimine on suhteliselt raske tegevus – peab ennast ületada suutma. Ühtegi tööd pole ma enne teinud nii pikalt.“

2001. aastal valmis ka Pedvales Kuramaal Andrus Joonase vabaõhumaal „Aledoia 54“, ehk „Tšuudo ptits i mnogo ljudei“, millel sarnaselt „Feeriaga“ on kujutatud imelindu ja naissuguorganliku lille ning mille kõrval seisavad paljad inimesed.

2002. aastal oli kompositsioon („Aledoia 56“) esitatud abstraktses võtmes, mida troonis tuulelipuna toimiv detail imelinnuga. „Aledoia 53“ figuuridest oli pooleldi nähtavale jäetud üksik naisefiguur maa, mere ja taeva taustal.

2003. aastal oli maanteemaali võimalik vaadata ainult loetud päevad maikuu lõpust 7. juunini. Teos kandis pealkirja „Aledoia 73“ ja Joonas oli seekord eelmise aasta kompositsiooni kullaga üle laseerinud. Kompositsioonis on tegelaskujud vaevumärgatavad, konkreetsemalt on tuvastatav sinisel taustal asuv naisterahva palja keha keskmine osa. 2003. aasta jäi ka viimaseks, mil Joonase maanteemaali sai vaadata Pärnu–Tõstamaa maantee ääres. Põhjuseks rahva üha suurenenud „kunstiarmastus“, ehk siis tõsiasi, et aasta aastalt sagesid kunstiteoste kallal toime pandud vandalismiaktid.

Joonase viimast vabaõhumaali „Imelind ja kaotatud maa“ on alates 2004 aastast võimalik vaadata Pedvale vabaõhumuuseumis Läti vabariigis.

5. Aledoia 55 ehk Punane maja

„Aledoia 55“ (2002) ehk siis Huntmehe Punane maja on Andrus Joonase loomingus enim tähelepanu pälvinud teos. Samuti on ta ise avaldanud arvamust, et antud teos kuulub tema loomingu küpsemasse osasse.

Kuni selle hetkeni oli Joonasel kunstimaailmas vastalise kuulsus, mida toetas seotus alternatiivse õppeasutuse Academia Grataga. Ta peab kunsti üheks olulisemaks tegevusvaldkonnaks olemise tähenduse otsimist, olgugi, et see võib tunduda liialt pateetilisena. Teosega „Punane Maja“ jõudis Joonas maja kujundini, mis on väljendus soovist luua oma maailm, kus kõik oleks parem ja selgem, kui pärismaailmas. Tervet maailma üksikisik luua ei jaksa, kuid maja on täpselt paras ühik. Maja peab olema toimiv süsteem, see peab olema teataval määral autonoomne, mitte väga palju sõltuma keskkonna mõjudest. Tegelikult inimene ju ehitabki maja kaitseks keskkonna mõjude eest. See pakub turvatunnet. Maja eraldab ka intiimset avalikust.

Seinad on kokkuleppeline, tinglik piir sisemise ja välise vahel. Joonase punane maalitud maja on eriti tinglik, sest seesmine ja välimine on peaaegu identsed. Maja ümbritsevad inimtegevuse estetiseeritud jäljed, väliskeskkond on tegelikult tohutu voodi, milles sünnitakse, elatakse ja surrakse. Ja üllatus-üllatus – ka majas on sama voodi, laki ja värviga tsementeeritud intiimelu.

Joonas teeb isiklikust sfäärist monumendi, siin ei ole high ja vere, vaid värvi lõhn. Ta ei kasuta ready-made'i, mille toimemehhanism on mitte-kunsti saamine kunstiks tänu äratundmisrõõmu toomisele kunstiruumi. Joonas töötab mitte-kunsti, ehk siis valmisesemed, füüsiliselt kunstiks ümber. Aines on tema jaoks üks ja seesama nii vaimses kui materiaalses mõttes. Maja seinad on füüsisest väljakasvanud olemisfilosoofia. Joonas ei ole analüütik ega vaimupaniija, tema filosoofia on väga materiaalne. See asetseb inimese kehas, kus on kõrvuti õrnus ja hirmus jõud, ja nende hõõrumisest tekkiv energia ongi see materjal, millega Joonas töötab. Maja sees ja väljas olevad elamise jäänused saavad punaste maalitud seintena jäänustest kujunditeks.

„Aledoia 55“ fikseerib Joonase anarhismi sublimeerumist kohatunde sümboolsesse märgistamisse. Uus esteetiline kood on laiendanud kaasatundmise ja mäletamise tsoone, tõstes hermeneutilise analüüsi potentsiaali. Kes on selles majakeses elamas käinud, kes on sellel voodikesel maganud. Joonas sunnib käsitlema kummastuse sündi rämps-kultuuri vaatamisel ja anarhismist on see üsna kaugel.

„Aledoia 55“ Vaala kõhus näitab taas, et Joonas on kunstimaailmas sügavalt „teine“. Mitte mingil juhul ei tasu arvata, et ta on esmalt tutvunud tunnustatud kunstiga ning seejärel töötanud välja kurikavala süsteemi, kuidas sellele vastanduda. Joonas ei tegele metakunstiga, ta tegeleb kunstiga.

Kunstiavalikus ootas tol hetkel Joonalt eelkõige räiget alternatiivsust ja vastandumist mainstream'ile. Sellele viitab ka Eha Komissarovi pressitekst, mis juba pealkirjas kasutab sõna „underground“ (“Underground on vallutanud vaala kõhu”) ja ka Johannes Saar imestas, et kus on siis lubatud kontrakultuur ja anarhia. Taolise alternatiivse ja räigevõitu kuulsuse oli Joonas eelkõige teeninud oma kollaažiseeriaga „Olemise lõppematu kergus“.

Punase majaga ületas tema loominguline üldistamine jutustava tasandi, tekkisid kunstilised kujundid, mis töötasid pigem aistingute ja assotsiatsioonide pinnalt. Punase majaga jõudis ta sinna, kuhu head kunstnikud, olgu nad siis in- või outsider'id, varem või hiljem jõuavad, ja see tulemus ei vastandu nii teravalt mitte millelegi kui asjadele tema teekonna alguses.

Johannes Saar nägi selles näituses totaalset läbikukkumist: „Kollase huntmehe õövastav mütoloogia, mis seni Joonase ilmumisi rahvale ilmestas, on kokku varisenud kui siluetteater. Nüüd seisame kuskil keldris kaltsude keskel silmitsi maalitud vineeri ja aluspesuga ega tea, kas nutta või naerda. Huvitavate mõtete mees on komistanud vajadusele olla huvitav ja astunud kolinal ämbrisse.“

„Andrus Joonase näitus on tekitanud vastakaid arvamusi ning ega selle näitusega ei pruugigi olla kerge suhestuda. Kes läheb sealt otsima avangardkunsti, ei leia seda. Kes tahab taas kord kogeda huntmeheks kehastunud kunstnikukuju mütoloogilisi ja maalähedasi mängu, peab pettuma.“ Probleem võib olla selles, et Joonas pöördus installatsiooniga „Aledoia 55“ talle senimaani mitteomasesse intiimse maailma, võib-olla isegi tinglikuna naiseliku energiaga seostuva tundmustevoolu kujutamise poole. Katrin Kivimaa arutleb: „„Punane maja“ kui suletud intiimne ruum on kaunistatud lillesüdamiku või seemnekoja kujutisega, mida XX sajandi kunstiajalugu tunneb eelkõige Georgia O'Keefe või hiljem 1960ndate naiskunstnike teostest. Võib-olla on see lihtsalt isiklik kujutelm, mis kuldsete ornamentidega kroonitud punase koja naiseliku sfääri tähistajaks troonib, kuid kogu installatsioon toob meelde Jungi kirjeldatud arhetüüpse unenäo, mis tähistab üsasse tagasipöördumise ihalust ja hirmu. Selles unenäos viis punane vaip punase troonini, Joonase installatsioonis aga vastanduvad ebamugavustunnet tekitavad määrduvad kardinaterved ihaldusväärseks esitatud punasele majale.“

Kunstnik justkui nõuab, et astutaks sisse ja suletaks uks. Selle sammuga satub aga vaataja meelitavate välisseinte lummusest karmiilmelisse askeetliku ruumi, kus teda võtavad vastu kleepuv-inetud seinad, katki magatud voodi, kangad ja paar väsinud alusseelikut. Kõik see butafooria on kaetud paksult kulunud kuldse, valge ja hulga halli varjunditega värvikihiga ning hoolega üle lakitud. Ihalus, mida tekitasid maja välisseinad, seguneb sisemises ruumis vastikustundega. Maja on

esitatud süüdistava ja kirjeldava metafoorina, kus välise atraktiivsuse taga peitub õõva tekitav sisemus.

Kunstnik nõuab vaatajalt palju, „Punane maja“ nõuab intuiitivset, mitte lihtsalt kunstiajaloolist või ratsionaalset lähenemist. Intuiitivset lähenemist mitte esitatud kunsti vormilistele väärtustele, vaid hoopis vaataja enda psüühikale. Ainult niimoodi on võimalik aimata, millest punane maja kogu oma kauniduses ja inetuses sündinud on.

Andrus Joonas ise määratleb Punast maja kui segu maalikunstist ja performantsist. Samuti seguna erinevatest ruumikogemustest – alates emausast ja lõpetades kodu kui kindlusega. Installatsioon „Punane maja“ on keskkond, milles ta ise pool aastat sees elas. Punase maja valmimine oli tema igapäevaeluga tihedalt seotud protsess; alustas sellega, et monteeris oma elutoas kokku maja neli seina ja hakkas otsast neid maalima. Sisemust ja välimist osa vaheldumisi.

Omaette spetsiaalne ja pikk protsess oli ka pindade ettevalmistus erinevate kruntide ja lakkidega, lisaks mitmekordsed alusmaalingud ja taaskordsed ülekruntimised ning lakkimised. Kunstnik elas läbi nagu uut keskaega, kus töepärasuse huvides maaliti metsa alla ka metsa taga asuv küla. Päeval maalis, öösel magas samadel madratsitel, millest hiljem sai installatsiooni põrandaosa. Eksperimenteeris installatsiooni sisemuses erinevate kruntide ja lakkide vahel tekkivate reaktsioonide ning värvidega laseerimisega. Teades kogu sellise tegevuse lõpptulemust võis see protsess olla üpris valulik. Nõrgema närvikavaga inimesed ei suuda Punases majas viibida viite minutitki, kuid autor ise on seal ööbinud järjepidevalt pool aastat. Kui keegi ei saa aru, mis asi on klaustrofoobia, siis selles pisikeses ruumis pikemalt viibides jõuab see inimeseni kõige ehedamal kujul. Kui mõni ei suuda taluda isegi paariminutilist liftisõitu, siis see tuba on tema jaoks ülim košmaar. See on kui läbi kuuekümneme aasta säilinud ja ootamatult leitud Teise maailmasõja aegse rafineeritud maitsega kuus kuud Atlandil ameerika kaubalaevu jahtinud U-Boot'i kapteni kajut. Koos kõigi ajahammaste jäetud jälgedega ja tabamis- ning pihtasaamishirmus seintesse kondenseerunud hirmuhigiga – tahtmatult meenub Joonase installatsiooni sisemuse meeoleoluga Wolfgang Peterseni 1981. aastal valminud film „Das Boot“; sarnane ruumikitsikus ja klaustrofoobiat süvendav valgus.

6. Performants Andrus Joonase loomingus

Olulisel määral pühendab Andrus Joonas oma energiat ja tähelepanu, tänu seotusele Academia Non Grataga, tegevuskunstile. Tema esinemised Paide

tegevuskunsti festivalil „Aeg, Ruum, Liikumine“, etteasted kunstirühmituse „Non Grata“ koosseisus rahvusvahelisel performantsifestivalidel („Exit“ Imatras Soomes, 2002; „Open Space“ Berliinis, 2003) ja iseseisvalt, mõjuvad sama veenvalt kui maalid. Kuna performants iseenesest toimub ajaliselt kindlalt piiritletud hetkel ja tema mõju on sõltuv mitmest faktorist (keskkond, publik jne), siis pole need leidnud nii palju kajastamist, välja arvatud skandaalne lugu 2001. aasta Paide tegevuskunstifestivalil ja meelde jääv, n-ö pedagoogiline etteaste „See on kunst, see ei ole kunst“ koos Meeland Sepaga Tallinna Kunstihoones Jaan Toomiku kureeritud Eesti Kunstnike Liidu aastanäitusel „Sõltuvussõltumatus“.

6.1. Performantside paremik

Kõiki Andrus Joonase performantse pole võimalik üles lugeda, kuna rühmituse „Non Grata“ iseloomust tulenevalt arenevad asjad vahetevahel spontaanselt ja mõnikord läheb üks performants üle sujuvalt järgmiseks. Samuti on olnud hulgaliselt tellitud etteasteid, kus esimeste puhul püüdis Joonas küll kunsti teha, kuid rahva üldisi hinnanguid ja mõistmatust selle suhtes arvesse võttes, kujundas need ümber tsirkuseks, kus on palju kisa ja kära ning efektset butafoooriat. Mis seetõttu päris kunstina arvesse ei tule. (Haapsalu „Firenight Festival“, performants „Ära vaata mind“, 1999).

Sinu peale mõtlen, seni kuni elan,
kuni süda töötab, veri voolab sees!
Sinu peale mõtlen siis ma samuti,
kui surnud olen –
mu ootus elab edasi
mu lihast paljais kontides.
Sind ma ootan seni kui sa tuled
uhkes valges kleidis, hõbekingades.
Andrus Joonas, 1989

Eelpooltoodud luuletus on aluseks Andrus Joonase esimesele tõsiseltvõetavale performantsile „Igatsus ja Tants“, mille ta esitas esmakordselt Paide tegevuskunsti festivalil „Aeg – Ruum – Liikumine“ 1997. aastal. Lihtsustatult nägi etteaste välja järgmine: keset platsi seisab valges pikas kleidis tütarlaps. Mängima hakkab Johann Sebastian Bachi Overture No. 3. D-duur. „Aaria“. Vaikselt sammub üle platsi mustadesse pükstesse ja valgesse triiksärki riietunud Joonas ning hakkab tütarlapsega tantsima. Loo lõppedes lähevad mõlemad laiali.

Aastast 1998 paneb Joonas lahkudes pähe Kollase Huntmehe kiivri. See performants on varieeruv, kord kannab tütarlaps kuldset krooni, kord musta kleiti ja mõnikord jääb Joonase lahkudes platsile seisma.

Võib arvata, et luuletus „Sinu peale mõtlen“ on kirjutatud suures armutuhinas. Seda luuletust oma performantsile aluseks võttes on Joonas järjekordselt isikliku elu kogemused sidunud oma kunstiga. See on lugu, mis viitab hüljatud armastusest tekkinud melanhooliale. Musta kleidi kandmises võib näha viiteid Koletisele.

Teiseks olulisemaks performantsiks võib pidada „Isa“ nimelist teost, mida ta on esitanud korduvalt alates 2001. aasta „Exit“ festivalist. Alljärgnevalt ajakirjaniku mulje tollest performantsist Berliini Kunstiülikooli õues 22. aprillil 2004:

„Ta kannab kollast hundikiivrit ja midagi plastikust niudevööga sarnanevat. Algul publikule nähtamatult varjab ta oma genitaalid viikingi stiilis kilbi taha, millest sirutub välja kaheraudne metallpeen. Vägeval häälel kuulutab ta sinitaevasse: „RÕÕM ON KAUNIS ÜLEV TUNNE, TAEVALINE ÖNNIS AND...“. Pole raske ära tunda Euroopa hümni, aga nii keltlikult pole me seda veel kuulnud. Kas need ongi hääled, mis 1989. aastal ühel häälel käivitasid Eesti legendaarse „Singing Revolution’i“? Siis käib äkki pauk ja veel üks pauk. Metallvarrest purskuvad rohelised signaalraketid. Estonier hüüab meeleheitlikult „Isa... Isa!“. ...Kellegi püksid põlevad. Kibe ja kirbe toss levib kõikjal. Adrenaliin kihutab verre. Meeleolu kõigub vaoshoitud paanika ning vaimustuse vahel. Nüüd on vastutavatel isikutel ülim aeg ametliku avamisega algust teha. Eesti kultuuriatašee on nähtavasti targu juba plehku pannud.“

Kolmas tähelepanuväärne performants – „See on kunst, see ei ole kunst“ – on sündinud juhuslikust reaktsioonist rühmituse „Non Grata“ tegemistele. Performants sisaldab kahte stseeni, kus esimeses laseb kunstnik püksid alla, mis tähistab kunsti, teisel juhul on püksid üleval, mis näitab, et tegu ei ole kunstiga. Antud performants on Joonase iroonia kunstirühmituse Non Grata ja iseenese vastu. Kunstirühmitus Non Grata üheks kaubamärgiks on performantside läbiviimine paljalt või minimaalsete aksessuaaridega, nii et pidevalt selle keskel viibides tekkis Joonasel reaktsioon sellise kinnisidee vastu. Kui võtta aluseks väide, et kunstnik oma loominguga läbi paljastab end vaatajale, siis on tegu igati asjakohase metafooriga.

Andrus Joonase läbi viidud performantside hulka võib loetleda sadades, kuid eelpoolnimetatud kolm motiivi – tants, agressiivselt oma territooriumi määratlev ja esivanemaid appikutsuv ülimacholik Huntmees ning irooniline kunstnik – on neis kõigis läbivad.

Kokkuvõte

Art Brut on eesti kunstiavalikkusele suhteliselt tundmatu mõiste. Esimene kokkupuutepunkt oli Eesti kunstipubliku jaoks näitus „Art Brut – ITE. Solvates meduusi – Art Brut abcd kogust, ITE Soomest, Vaba stiil Eestist“ Tallinna Kunstihoones 2003. aastal.

Antud näituse puhul oli väga hea, et Eestisse oli toodud osa ühest maailma parimast Art Brut kollektsioonist, abcd Collection'ist, ja eesti publik sai tutvuda selle liikumise ehedamate näidetega, nagu Aloise ja Adolf Wölffli, kuid negatiivse mõjuna jäi kummitama mulje, et Art Brut võrdub hulluse ja marginaalsusega.

Üldiselt püütakse Art Brut'i defineerida kokkuleppelise terminina kunsti kohta, mis tekib ja elab omaette sõltumatult nn ametlikust kunstielust. Kuid ei saa mööda vaadata paradoksist, et kui Jean Dubuffet ütles teatud hulga kunstiloomingu kohta välja sõnad „Art“ ja „Brut“, siis sellega tekkis automaatselt uus valdkond, mis on osa suuremast kunstimaailmast sarnaselt näiteks sürrealismi ja dadaga.

Joonase põhjendust, miks ta kunstnikuks hakkas, võib võrrelda ilmutusega. Carl Gustav Jungiga saab muidugi vaielda arhetüüp „vari“ olemasolu ja olemuse üle, kuid Joonase kogemuse näitel, pole selle olemasolus põhjust kahelda. Vähemalt Joonasel endal. Kunstist sai tema võitlusvahend piinava musta Koletisega ja see, et tema looming on jõudnud kunstisaalidesse ja ta ise on olnud Eesti Kunstiakadeemia Kolledži Academia Grata õpetaja, ei tee tema loomingut Art Brut mõistes vähemväärtuslikumaks. Art Brut'i teeb Art Brut'iks eelkõige innovatiivsus, erakordsus ja ehedad loomingulised impulsid, mida kõike on Joonas oma kunstis olulisel määral demonstreerinud. Positsioonide vallutamist kunstimaailmas alustas ta külähullu viisil sõna otseses mõttes koduõuelt – tehes maanteenäitusi kodumaja ees teeveerel – ning taoline metsikuvõitu pealehakkamine on ta viinud avaramale kunstiareenile. Tema töid on käesolevaks hetkeks paljudes erakogudes ja Eesti Kunstimuuseumis asub tema seni enim tähelepanu pälvinud maalitud installatsioon „Aledoia 55 ehk Punane maja“, mis kujutab endast Joonase 10-aastase arengu saavutuste kvintessentsi aastaks 2002. Pärast punast maja on ta loonud veel „Aledoia 72 ehk Valge maja – mälestusmärk Kapitalismiohvritele“, mis sukeldub sotsiaalkriitilisse dimensiooni, ning on jätkanud Huntmehe ja Koletise teema edasiarendamist. Joonas teeks kunsti ka ilma kunstimaailma moodustavate inimeste tähelepanuta, kuid kuna inimene on sotsiaalne loom ja see suhe toimib mõlemapidi ning erakordsus tõmbab tähelepanu, on saanud ka Andrus Joonasest üks üpris märgatav osa eesti kunstimaailmast.

TAGASI ÜLES

"Aledoia 233 in Klaipeda culture communication center " Ignas Kazakevicius Kulturpolis.lt

Klaipeda culture communication center /Lithuania/ presents Estonian artist Andrus Joonas

Installation "Aledoia 233 or Monument for the victims of capitalism"

Exhibition "1,5 day after the war"

Changes ! Better life ! Freedom !

Have you ever thought that YOU might become a victim of these slogans? A victim of a new epoch, that is changing all the social relationships? Have you noticed the destructive powers all around you? As a response to this Klaipeda Cultural Communication center /Lithuania/ has initiated a development of an art industry. Andrus Joonas says, "The myth of communism was extremely costly, however capitalism also does not seem to care much about people's dreams and wishes. So many people did not manage to adjust to these "survival" conditions, it seems like they are "nowhere" - they are lost, demoralized and wounded. But no system can rape a person, only he is able to change oneself".

Andrus Joonas - an anarchist who ironically views capitalism as communism, which is painted using white "right" color. In a well known terrace of Klaipeda Artists Courtyard, he creates an interior's installation "Aledoia 233 or monument for the victims of capitalism". A few months later this installation will disappear forever together with a terrace where you are used to drinking beer. (A bohemian "stable" will be replaced by a complex of modern workshops). In the gallery the artist presents his cycle of paintings "1.5 day after the war". It is outer and underwear, sheets, a mattress, towels and other intimate details that are covered

using special and authentic lacquers. “These clothes, that purposely had been worn for a long time, absorbed my spirit and became as free as I am”, says a modern shaman A. Joonas. Between openings A. Joonas will show the performance.

ANDRUS JOONAS /Estonia/. A painter and a creator of installations and performances. He is not tied to any special art sphere, however he is very provocative wherever he participates. A. Joonas became famous after his work “Road – Artu”, which are huge painted stands in the highways of Estonia and also after his participation in the activities of an informal Estonian art academy “NON GRATA” .

The exhibition and installation of A. JOONAS in Klaipėda Cultural Communication continues the cultural exchange program among the Baltic states.

YOU ARE KINDLY INVITED TO the opening of the installation “Aledoia 233 or monument for the victims of capitalism” and the exhibition “1.5 day after the war” in Klaipėda Cultural Communication Center (Daržų g. 10/ Bažnyčių 4), Lithuania, on Friday, May 26th, 1800 o'clock.

Duration of the exhibition: May 26th- June 21st

Working hours of Klaipėda Cultural Communication Center:

II – IV, 12.00- 18.00

Sincerely curator, director of Klaipėda Culture Communication center Ignas Kazakevicius

[TAGASI ÜLES](#)

“Lambad on söönud ja hundid on terved” Andreas W Sirp 17. Oktoober 1998

Õigupoolest pole Andrus Joonase porno-näitus üldse mingi näitus. See on kolm asja, mis on seina peale lapiti pandud, ja kaks asja, mis seisavad varre otsas maas. Rohkemat ei midagi.

Kui see oleks kõik, ei oleks põhjust temast kirjutada. See ei ole kõik. Tema ümber on olnud juba pisut kära. Teda on ära keelatud. Teda on maha võetud. See on lausa hämmastav, kuidas mingi asja ärakeelamine ja mahavõtmine temast sündmuse teeb. Ometi kord võiksid ärakeelajad taibata - ei ole paremat reklaami, ei ole kindlamat hüppelauda kui keelamine ja mahavõtmine.

Andrus Joonase Tartu OBU-galerii näitusega on just täpselt nii. Pärnu linnagaleriist olevat kultuuriametnikud (või galerii juhataja?) lasknud selle maha võtta. Olevat röve ja pornograafiline, lapsed käivat seal ja muidu ka linnainimesed ehmatavat koledasti, kui nad midagi niisugust nägema peaks sattuma. Tore, ega lapsed ei ole ühtegi Maajat muidugi kunagi näinud, ja üks Pärnu linnakodanikelegi ole pornoajakirjad täiesti uus sõna trükikunsti alla kuuluvaga kokkupuutumisel.

Tõesti-tõesti. See, mida kolm seinal olevat lapikut asja näitavad, on mustvalgest koopiamasinast väljalastud reaporno, ainult et igale mehekehale on ilma igasuguse perspektiiviarvestuseta kunstnik Joonase pea otsa kleebitud. Teostusega ei ole seal tegeldud. See kõik on üsna eimidagiütlev. Sellega ei oleks tõesti mitte midagi peale hakata. Miks peaks seesugune asi ühte normaalselt arenenud inimest üleüldse kuidagi puudutama, sellest ma aru ei saa.

Aga. Kui kunstnik Joonas äkki võttis ette, et vaadata, kui kuulsaks annab ühte eimiskit ärakeelamise toel teha? Küsimus ei ole siis isegi mitte halva maitse või rööveduse iseloomuni jõudmises, nagu kunstnik Joonas valelikult väidab. Suguha on tõepoolest ainus asi, millele iga täiskasvanud inimene kuidagi reageerib. Selle pealt saab väga hästi käivitada täiesti mõttetu teose ärakeelamise. Ja siis sünnibki kunst.

Ärakeelamisinäitus. Ta peab kusagil korra üleval olema, ja edasi tegelebki ta ainuüksi sellega, et laseb ennast ära keelata. Ja kõik on rahul. Tegija on õnnelik, ja keelajad on. Mäherdune õnn!

[TAGASI ÜLES](#)

"Ärakeelatud Andrus Joonas avalikkuse ees" Mari Sobolev Sirp

Kunst majanduskriisi tingimuses ei ole pidu katku ajal. Pigem ravim. Mida tuleb muidugi mõõdukalt pruukida nagu ravimeid ikka; Andrus Joonase puhul on ühes pillis mitmeidki mõjureid.

Joonase looming on tegelikult üks katkematu tervik, iga projekt arendab edasi eelmist, lisab olulisi nüansse sisusse ja lihvib vormi ning väljendusvahendeid. Seni on kõik personaalnäitused toimunud Pärnu – Tõstamaa maantee ääres. Obusse kutsus Joonas Navitrolla ise, ilmselt haistes tõsiasja, et Pärnus ärakeelatud pildid võivad ületada ka kommertspressi uudistekünnise.

Joonas viimaste aastate maalid on käsitletud seksuaalsust, tõi küll, rafineeritumas vormis, mis vajab arusaamiseks mõtisklemist. Seekordne väljendusvahend, porno, tekitab kõmu: kuni selleni välja, et Joonas oli koos Eve Kivi ja Mart Siimanniga TV 3 otsesaatest "Kahvel". Ega katku ajal keegi ilma suurema aplombita kultuurisündmust tähele panekski. Ja mis pole meedias, seda pole olemas.

Joonas: "Antud piltide mõte oli see, et inimene, kes seda vaatab, süveneks iseendasse ja mõtleks, kas ta ikka on selline hea ja ilus, nagu ta ise arvab. Need pildid ei ole teatud skandaali eesmärgil, nad on skandaalsed selles mõttes, et nad on ausad, kuid ausust ei peeta tänapäeval enam normaalseks. Tegelikult on inimene, kui ta on aus, igatpidi alasti. Inimestel on hirm iseenda ees, sest nad ei viitsi endasse süveneda. Meedia mängib inimeste alateadvusel ja müüb absoluutselt kõigile kõike. Ma arvan, et kunst on lausa kohustatud selle vastu võitlema."

Eksponeeritud kolmel pildil olid fotod pornoajakirjadest. Iga lehestiku meeslehele oli kleebitud Joonase enda nägu. Sealjuures jooksis ka video ("Olemise lõppematu kergus & kollane Huntmees", 7. min, op. Taave Tuutma, montaaž puudub), kus Joonas sirvis pornoajakirju, mask peas. Lõpuks rebis ta ajakirjad tükkideks ja jalutas oma kollases huntmehemaskis kaugusse. Huntmehe figuur on teada tema viimase aasta ettevõtmistest, eelkõige Joonase maali ainetel Kiwa tehtud video "Kunstnik tapab koletise" tõttu. Hunt ei etendanud seal mitte koletise rolli, pigem kunstniku kui üksiklase oma. Kogu Joonase loomingu mõte käib läbi tema enda, nagu seda kunstnike puhul sageli ette tuleb. Anonüümsus ja cool-olek on küll lahedad, kuid nende kaudu võib sattuda pinnapealsuse libedale teele. Joonas näitab meile meid endid, jättes mulje, et kunstnik (tema ise) esindab mingit ideaali, kuid väljendab seda negatiivis. Siia lisandub annus šikki eneseirooniat, kasvõi juba iseenda maski kandmise kaudu, ning idealismi hilisema huntmehe maski kandmise kaudu. Enam ei figureeri siin personifitseeritud koletis, koletis ongi see loom inimeses, mis paneb unistama kõigile tahakeeramisest. Kuigi maal "Kunstnik tapab koletise" näeb välja sündsam kui pornokollaažid, on viimased tegelikult sisult ehk peenemadki.

Obu näituse video on Joonase esimene astumine nn. uude meediasse. Ta käsitleb seda talupojaratsionalismi kaudu nagu maalimistki. Salvestab selle, mis vajalik, väga lihtsate vahenditega, ja tulemus on selge ning mõtlemapanev.

[TAGASI ÜLES](#)

"Katse kujutada kujutamatu" Katrin Kivimaa Sirp

Andrus Joonase näitus "Aledoia 55 e. Punane maja" Vaala galeriis 17. aprillini.

Andrus Joonase näitus on tekitanud vastakaid arvamusi ning ega selle näitusega ei pruugigi olla kerge suhestuda. Kes läheb sealt otsima avangardkunsti, ei leia seda. Kes tahab taas kord kogeda huntmeheks kehastunud kunstnikukuju mütoloogilisi ja maalähedasi mängu, peab pettuma. Isegi nongrataliku skandaalimaigulise esteetika austajad kehitavad õlgu.

Võibolla on asi selles, et Joonas on seekord pöördunud talle siiani mitteomase intiimse maailma, võibolla isegi tinglikuna naiseliku energiaga seostuva tundmustevoolu kujutamise poole. Mingis mõttes on seda, mida ta edasi anda üritab, võimatu kujutada ning võibolla tekivad näitusel vastakad tunded justnimelt sellest aimatavast, kuid raskesti sõnastatavast kogemusest, mis on olemas meil kõigil, kes me naisest sündinud oleme.

“Punane maja” kui suletud intiimne ruum on kaunistatud lillesüdamiku või seemnekoja kujutistega, mida XX sajandi kunstiajalugu tunneb eelkõige Georgia O’Keeffe või hiljem 1960ndate naiskunstnike teostest. Võibolla on see lihtsalt isiklik kujutelm, mis kuldsete ornamentidega kroonitud punase koja naiseliku sfääri tähistajaks troonib, kuid kogu installatsioon toob meelde Jungi kirjeldatud arhetüüpse unenäo, mis tähistab üsasse tagasipöördumise ihaldust ja hirmu. Selles unenäos viis punane vaip punase troonini, Joonase installatsioonis aga vastanduvad ebamugavustunnet tekitavad määndunud kardinatööd ihaldusväärseks esitatud punasele majale.

Kunstnik nõuab: “Astu sisse ja sulge uks!” Vaataja kuuletub. Ning satub ruumi, kus kleepuv-inetud seinad, kangad ja paar määndunud alusseelikut panevad ta sellest keskkonnast peagi põgenema. Ihaldus seguneb hirmu ja vastikustundega. Igatsus ülima intiimsuse järele seguneb iseenda – oma ainulaadse ja eraldiseisva mina kaotamise hirmuga.

Joonase kunst on teinud huvitava pöörde. Kunstniku kirjalik sõnum ja selle keskne idee – väljamõeldud, kuid kaunina kõlav võlusõna “aledoia” – tähistas algselt tema uut tööde seeriat, mis koosnes nii lillemaalidest, mida küll näitusel väljas ei ole, kui ka seal eksponeeritud minimalistlikest valgetest maalidest. Lill kui traditsiooniline naiseliku alge piltsümbol on praeguses ekspositsioonis kasvanud terveks omaette reaalsuseks, mida esitab punane koda ja punased maalingud selle seinal. Dekoratiiv-sümbolne lillekujund on edasi arendatud südamiku meeleliseks kujundiks. Alateadvuse kihtidest esile kerkivate tundmuste ja mälestuste kujutamise katse meeletikkust väljendab ka ainus autori-“selgitus”: miski nimetamatu, millele ta vastust otsib, on aledoia. See ratsionaalse kommunikatsiooniloogika kohaselt lihtsalt mõttetuna näiv tekst võibki olla mõttetu, kuid sama hästi võib see tähistada ka püüet väljendada midagi, mis on kultuuris sõnastamatu ja väljendamatu.

Tõsi, kunstnik küsib vaatajalt palju. “Punane maja” nõuab intuiitvset lähenemist, mitte lihtsalt kunstiajaloolist või ratsionaalset. Intuiitvset lähenemist mitte esitatud kunsti vormilistele väärtustele, vaid hoopis vaataja enda psüühikale. Ainult niimoodi on võimalik aimata, millest punane maja kogu oma kauniduses ja inetuses sündinud on. Millegipärast tekkis mul tunne, et mingis mõttes saan ma aru, mida Joonas üritab teha.

[TAGASI ÜLES](#)

"Joonas – õrnahingeline macho" Mari Sobolev Sirp

Peaaegu võiks öelda, et Andrus Joonas hakkab muutuma Jüri Arrakuks: kindlas maneeris maalitud tegelaskujud, ühes, mütoloogilises võtmes tõlgendatavad sümboolsed süžeed ja aina meisterlikum ning sugereerivam maalimisviis on loonud olukorra, kus tema piltidest on raske kirjutada. Justkui oleks juba kõik ära öeldud, lisada on ainult konkreetse, uuel pildil olevasse storysse puutuvad nüansid.

Asjaolu, et kirjutada on raske, ei tee muidugi iseenesest Joonase loomingut vähem aktuaalseks või vähem mõjuvaks. Vaieldamatult avaldab hiiglaslik maanteemaal möödujate massile ootamatus, kuid kunstipublikule ootuspärasel kohas (ikka seal Pärnu – Tõstamaa mnt. 18. km-l) muljet.

Kui otsida paralleele Joonase loomingule, siis kõige lähemal seisab ta teatud suunale naivismis. Näiteks selle valla maailmaklassikutele Jaberile või Glastrale. Nähtuse tunnusjooneks on monumentaalne kompositsioon, lakoonilised vormid ja mütoloogiline sisu. Mütoloogia ei toetu enamasti otseselt pärimusele, vaid on suuresti autori visioon. Siiski on sel lõtv, loov, kohati isegi eksitav side päris-mütoloogiaga: Joonas Huntmees sai alguse flirdist Punamütsikesega ja sellele võib soovi korral läheneda ka libahundi vaatevinklist. Aga tähendused ja rõhuasetused on teised. Seega võib öelda, et monumentaalne naivist (ja ka Joonas) kasutab küll üldtuntud sümboleid, kuid annab neile uue, isiklikust kogemusest lähtuva sisu. Viimane tunnus on iseloomulik ka eesti naivistidele, meenutagem kasvõi Paul Kondase kalastavat näärivana. Joonas Kondase laadset nalja ei viska, tema huumor on märksa rafineeritum. Näiteks selle aasta maanteenäituse töös "Imemaa – Feeria" näeme lisaks mitmetasandilise rollijaotusega suplejatele ka türapuud ja vitulille. Kui viimane on üsna äratuntav ja tuttavlik kujund (andes ühtlasi tõlgendusvihje ka tema Raatuse galeriis olnud lillepildinäitusele "Aledoia"), siis esimese konfiguratsioon sisaldab hulgaliselt visuaalseid üllatusi, mis panevad tähelepaneliku vaataja ühest küljest muigama, teisalt aga kunstniku mõttekeerdkäike kadestama.

Joonas on suutnud naivistliku mõtteviisi tuua päris-kunsti maailma. Tema looming võib mitte meeldida, kuid tekitab igatahes respekti ja tal on ka küllalt suur mõju paljudele noorematele kunstnikele.

Joonas ei satu kunagi keskkonnaga konflikti, ta kasutab seda oma huvides ära. Eelmisel aastal paigutas ta lisaks maalile eemale metsa äärde ühe valge tahvli, esmapilgul märkamatu, kuid toimiva vihje vabale pinnale, mida vaataja saab ise, mõttes täita. Interaktiivne kunst seega, mõnes mõttes. Teisiti vaadates oli see muidugi vormilt originaalne, kuid sisult elementaarne kompositsioonivõte.

Sel aastal on side keskkonnaga loomulikum: nimelt on keegi pildi taustale asutanud hobusekasvanduse. Kappavad ratsud taamal – see oleks kits, kui see poleks pooljuhuslik.

Joonas ei alahinda juhuse ega keskkonna osa loomingus, tema eesmärgiks pole domineerida vaataja üle. Nii nagu tema piltidel esineb sageli Jumal (enamasti abstraktse,

väikse kuid tähelepanuäratava plekina taamal), aktsepteerib ta kõrgemat jõudu ka enda puhul. Kui panime Kuressaare lossis üles Eesti-Flaami näitust "10 paar", ei kurtnud Joonas mitte üks raas agressiivsete, kunsti summutada üritavate ruumide üle, vaid kohandus nendega ja kasutas käepärased detailid ära oma ekspositsiooni täiendamiseks. Joonas on võimeline ükskõik millisest vormist leidma endale sobiva sisu.

"Feeria" jätkab nõ. pastoraaliteemat, mis algas Joona esimese maanteenäitusega aastal 1995 ja on väikeste pausidega kogu aeg arenenud. Pastoraal on seekord pigem psühhoanalüütiline kui religioosne (võrreldes näiteks eelmiste maanteepiltidega "Jeesus Krist ja Jaanituli" ning "Romantika"). Sugutung kui arengut käivitav ja samas rappaviiv jõud avaldub pildi meestegelaste erinevas väljanägemises: algajad on konkreetset ja rõõmsad, edasijõudnud, need, kes juba nirvaanale lähemal, fookusest väljas. See pole midagi muud kui illustratsioon asjaolule, et mida kõrgemalt arenenud inimene, seda vähem ta tähelepanu keskmesse trügib.

Ei saa jätta mainimata ka Joona loomupärast meesšovinismi. Naised on pildil jälle kiusatust tähistavad, valmismärgid, mitte isiksused, kes ka võiksid areneda. Joona väljakujunenud maailmapilt on küll üldinimlik, aga kujundistik, mida ta selle väljendamiseks kasutab, on pöördumatult macholik. Peaks Joona maalile salaja mõne naise joonistama, kes ka inimlik subjekt oleks, mitte objekt või märk või koletis. See võiks tema karmi ja monumentaalse mehemaailma segi pöörata küll, annaks Joonale nuputamisainest ja äkki päästaks ära ka arrakustumisest.

[TAGASI ÜLES](#)

"Joonase lillemaalid protestivad tähendusrikkuse vastu" Rael Artel Sirp

Andrus Joonase näitus "Aledoia" Raatuse galeriis 27. III – 12. IV.

Andrus Joonas, kes on laiemale avalikkusele tuntud kui ropp Pärnu (maantee)kunstnik, eksponeerib oma üheksandal isiknäitusel midagi täiesti ootamatut ja esmapilgul tavatutki, nimelt lillemaale!

Näitus koosneb kahest sisuliselt vastuoluliselt meeletatud komponendist: 30 õlimaalist moodustatud installatsioonist ja segasest ingliskeelsest kontseptist. Viimase monteeris Joonas kokku tsitaatidest, mis olid välja nopitud eesti kunstikriitike artikkelist.

Näituse puhtvisuaalne külge lubab arvata, et Joonase loomingus on toimunud järsk muutus. Seni oli teoste keskteljeks kunstniku enese isiksus, Joonas oli ise oma kunsti aines ja peategelane. "Aledoia" puhul on portreeteritud lilli – lihtsaid ja

puhtavärvilisi, siiraid ning pisut naivistlikkegi. Tervet seina kattev maalikiht mõjub väga intensiivselt, kuna nii kogu installatsioon kui ka iga maal eraldi on tugevalt läbi komponeeritud, aukartustäratav hulk muudab teose monumentaalseks ja pingestatud tervikuks.

Kui tavaliselt kangastuvad sõnaga "lillemaal" laadaletid ja väikekodanlikud elutoad, siis Joonas on selle anri ümber mõtestanud. Ei mingit kitsilikkust ega konveierlikke tootmisvõtteid, arvestades hiiglaslikku pildikogust. 1990ndate eesti kunstimaastikul tekivad Joonase lillemaalide puhul paralleelid Laurensius & ADga. Kuid seda ainult anrilisel tasandil. Laurensius & AD objektid olid maalimisviisilt fotorealismile lähenevad roosid, semiootiliselt koormatud märgid läbi kogu inimkonna mentaalse ajaloo; Joonas esitab puhastes toonides fantaasialilli. Esimestele tuli läheneda mõistusega, teistele aga pigem südame ja tunnetega. Pärast räigeid pornostseene kujutavat "Ilusat linna" mõjub "Aledoia" seksuaalsuse rafineeritud, kuid samas ikkagi jõulise ja karge variandina. Lille võib Joonase maalidel tõlgendada ka kui naist – kevadiselt värvilised kroonlehed on ligitõmbavad oma lihalikkuses ja õieli olekus. Suured, aplad ja pärani õied assotsieeruvad naise suguelunditega, mis on kutsuvad ning meelitavad oma kirevusega. Omajagu intiimsust lisavad aga tööd, mis on maalitud katkimagatud linadele.

Joonase eelnevast loomingust teada-tuntud kunstniku-koletisetapja müüdi mõtteline jätk võiks olla asjaolu, kus "Aledoias" puhtale visuaalsusele ja traditsioonilisele õlimaalile vastandatakse sõnaline kriitika ja verbaalsus üldse kontsepti kujul. Nii tekivadki käärid – väga tugeva seksuaalse laenguga õlimaalidele sekundeerib täiesti mittemidagiütlev kuldraamis kontseptuaalne töö kõrvalseinas.

Viimane kipub tihtipeale tähtsamgi olema kui pilt ja visuaalne kujund laiemas tähenduses. Nii põimuvad installatsioonis seksuaalsus ja iha ning autori irooniline kommentaar eesti art-worldis toimuvale. Kumma domineerimine on siis olulisem, kas jutu või pildi? Joonase uueks missiooniks näib olevat kujunenud puhta visuaalsuse loomine, värvi lopsakus ja julgus protesteerivad kuulduste vastu maalikunsti surmast. Teisalt aga eksoneerib kunstnik oma tahtmatust (või suutmatust) seda pidevat sõnakõlksutamist mõista. Samas käib ta maalidega välja retsepti sellest kõigest lihtsalt üle vaadata. Installatsioonis püüab kunstnik polariseerida kaht vastandlikku kunstiruumi elementi – kunstnikku kui ausat ja alasti kujutiseloojat ning kriitikut kui libekeelset keerutajat.

Mis puutub "Aledoiasse", siis paanilistel tähenduseotsijail tuleb seekord pettuda, sest elavates ja ametlikult tunnustatud keeltes sellist sõna pole. See tähekombinatsioon ei tähenda absoluutselt mitte midagi. Ja kui asi ei tähenda mitte midagi, siis on see mõttetu. Seega tähendab see ikkagi midagi. Tundub, et Joonase puhul on ka see võtte naljaviskamine paljusõnalisuse arvel ning protest tähenduse ja pointi terrori vastu kunstis. Tähendus ja permanentne point esinevad agressoritena lihtsa värvi ja vormi suhtes. Selle otsimise asemel soovivad pildid vaadata ennast, mitte sõnu, mis on samuti esitatud piltidena. Tegelikult poleks tohtinud Joonase näitusest üldse rääkida või kirjutada, sest nii kunstnik kui ka maalid on selle tühja loba vastu, mida kunsti ümber keerutatakse.

TAGASI ÜLES

Kurjast hundist torisevaks šamaaniks” SIRAM Postimees 18. Oktoober 2013

foto:A.Raudoja

Näituse pealkirjas olev salapärase tähekombinatsioon tähendab kunstniku väitel udmurdi keeles šamaaniks pühitsemist. Seda protsessi illustreerib video, kus Joonas koos meiegi ugri-ringkondades hästi tuntud šamaani Juri Kutšõraniga trumme taob. On see muinasjutt, kunst, diagnoos või nali, jääb ülejäanud näituse põhjal vaataja otsustada.

Andrus Joonas on alati olnud Pärnu kaasaegse kunsti paha poiss. Aeg lendab, ja praeguseks on temast sirgunud torisev vanamehenäss. Eks paljude noorte radikaalidega juhtub ükskord niimoodi. Mis pole ka ime, sest kunstielus juba jagub, mille üle toriseda.

Kahjuks või õnneks pahaaimamatu näitusekülastaja otseselt radikaalset võitlust siin ei näe ja torinat ei kuule, sest maalid on pigem pühalikud ja pidulikud. Rahulolematus on sel näitusel peidetud jutustusse, kuhu on vaikimisi põimitud kunstniku arengulugu.

Lisaks viimaste aastate töödele saab näha üht tema märgilise tähendusega noorpõlvemaali «Lugu minu lootusest». Sel 1998. aasta pildil on ta noor ja värske Huntmees – kunstniku alter ego, mida ta kasutas nii maalisis kui performantsis kuni 2006. aastani, kuni leidis aset sümboolne hundimaski põletamine.

Mis juhtub ökosüsteemis, kui kõik hundid maha lastakse? Kitsede arvukus tõuseb piirini, kus neile ei jagu enam süüa. Samamoodi on kunstis – keskpärasus püüab hävitada julged eristujad, aga jääb lõpuks ise vaimsesse nälga.

Andrus Joonase lahendus käesolevas loomeperioodis on suunata pilk kunstielu olulusvõitlusest kõrgemale ja otsida nii hingerahu kui meele-erutust kõrgematest vaimsetest sfääridest. Esoteerika lemmiksümbolid ja new-age-mõttekäigud on tema kunsti juba aastaid koos hoidnud. Naiivsest usust eristab tema töid aga tugev eneseiroonia annus, sest segiläbi elulillede, südamete ja muu rituaalse butafooriaga näeme maalidel kunstniku läbikantud trussikuid, lõhkimagatud linu ja hulgaliselt performantsides kasutatud kostüümielemente. Needki sümboliseerivad armastust, arengut ja inimsust.

Viimastel aastatel on Joonast kõvasti inspireerinud Venemaa, kus ta on osalenud nii Širjajevo kaasaegse kunsti biennaalidel kui ka etnofuturistlikel sümposiumidel Udmurtias. On selge, et Venemaa avarustes, kaugel suurlinnades, on säilinud seda metsikust, mis toitis Joonase hinge loometee algusaegadel 1990. aastatel. Samas on seal temale nii meelepärast hingelisust ja vaimsust, millega külm Eesti just ei hiilga.

«Zjem-a, Daur-a»

Andrus Joonas

26. oktoobrini Pärnu linnagalerii kunstnike majas (Nikolai 27)

[TAGASI ÜLES](#)

Mida võib anda kuldse buda energia” Riin Kübarsepp Postimees 29. November 2012

Andrus Joonas on maali- ja performance'i-kunstnik, õppejõud ja kuraator, kuid lisaks sellele oma loomingus esoteerikust müstik ja isekootud mütoloogiate looja. Justkui Krõlovi valmide peegeldaja, kus igas tema töös peitub sepitsetud alltekst, mida suudavad lugeda vaid need, kes Joonast piisavalt tunnevad.

Oma kunstnikukarjääri alustas ta legendaarsete ja isikupäraste maanteenäitustega aastatel 1995–2006 hiiglaslike monumentaalmaalide eksponeerimisega oma kodukohas Pärnu-Tõstamaa maanteel.

Ta on lõpetanud Pärnu Sütevaka kunstiosakonna ja Eesti Kunstiakadeemia kolledži Academia Grata ning olnud õppejõud nii Academia Gratas kui Academia Non Gratas. Lisaks kuulus Joonas tegevuskunstirühma Non Grata. 2000. aastal loobus ta kontseptuaalse aktina oma CV esitamisest enda tõestamiseks kunstnikuna.

Siis ta deklareeris: «Elamisel CVga või ilma selleta ei ole olulist vahet, kuivõrd mõlemad on illusioonid ja ei väljenda ega kinnita seda, kes ma tegelikult olen.»

Olgu näiteks tema sümbolistlik maaliseeria «Aledoia». Sõna, mille tähendust keegi ei tea, kaasa arvatud Joonas ise. Aledoia on salasõna, mida kunstnik kannab endaga mantrana juba aastaid. Pähkel kunsti- ja kirjandusteadlastele, kuna ei kuulu nende traditsioonilisse leksikasse.

Aledoia algas 2001. aasta valminud samanimelisest lillemaalide sarjast, mida võis tõlgendada oma rikutuse tasemelt. Kui keegi tahab, võib pidada neid suisa roppusteks. Joonas ütleb oma loominguga kaudu kõik ausalt, siiralt ja otse välja, nii robustselt kui vaja.

Samas on ta oma tööde suhtes liiga masohhistlik, sest enamik oma teoseid sarjast «Kunstnik tapab koletise» põletas Joonas ära.

Joonas on osav sõnaseadja, kohati kasutaks ta justkui esperanto keelt, ega ta muidu oleks tuntust kogunud nii Saksamaal, Lätis, Leedus, Venemaal kui Ameerikas.

Tema alter ego on Kollane Huntmees, libahunt, kes varjab sisemist mina kuupaistel võõraste sulgedega. Siia sobivad read Ilmar Laabani luuletusest «Hermafrodiidi menüü»: «Huntidel on jumalate vurrud, katuste hüüd kärbseseente vaikus, lill-naised lumest jäsemetega.»

See on allegooriline lähenemine oma autobiograafiale CV asemel ning isiklikule intiimelule ja paratamatutele pettumustele.

Seekord on Joonas koostanud näituse ebatraditsioonilisest maalist, videotest ja lavastusliku tegevuskunsti jäädvustustest.

Kõige olulisemad on kolm uut kontseptuaalset suurt performance-maali: näituse nimiteos, «Sinine veri» ja «Black and White» ning maalidega seotud performance'ite videod.

Video «Iidoli toit» improvisatsioonilisest etendusest kajastab inimese ja teda ümbritseva reaalsuse erinevate arusaamade võimalusi ja võimatusi, see on lugu väljakutsetest, sõjast ja leppimisest tegelikkusega. «Wonderbird and the white ship» on mikstuur, mille tegevus toimub mitmel maal ja ajal nagu sümbolistlik-rituaalne muinasjutt.

Budismi kogemus pärineb Joonasel 2011. aastast Pärnu raamatukogust seminarilt, kus kunstnik kirjastus ja tundis energeetilist kuldset välja raamatukogu kohal.

Omapärane on budismi suhe mütoloogiliste kujude reaalsusse, millega tegeleb ka Joonas. Seda on kirjeldanud Linnart Mäll.

Kui rahvalikus budismis peeti neid täiesti reaalseks, siis filosoofiline budism vaatles kujusid teadvuse loominguna ja välistas sellega küsimuse nende reaalsusest või ebareaalsusest. Selline lähenemine avas võimaluse budistliku panteoni piiramatuks laienemiseks, kaasati tohutult kõigi budismi levialasse kuuluvate rahvaste ja hõimude jumalaid, pooljumalaid ja teisi mütoloogilisi olendeid. Joonas näib olevat jõudnud nirvaanasse.

Tehniliselt on need väljapanekul eksponeeritud videod ja maalid ühendatud installatiivseks tervikuks, kus on kasutatud erinevaid loomingulisi väljendusvahendeid, mis on valmistatud kõik saladuslikus autoritehnikas. Enamasti on tegu assamblaazide, akumulatsioonide ja kollaažidega, kus tähtis on sõnum. Osalt sarnanevad need Ameerika popkunstniku Robert Rauschenbergi 1960ndate tööga, kus lõuendile oli kleebitud madrats.

Teos kuldsest budast ei vihja sellele, et Joonas on budist, pigem vastupidi. Ta on elupõline anarhist ja konformist, kes võib igal hetkel olla üllatuslikult äärmiselt konservatiivne.

Näitus

Andrus Joonas

«Kuldne buda Pärnu raamatukogu kohal juunis 2011»

Metropoli galeriis (Tallinnas Vana-Kalamaja 46)

14. detsembrini

[TAGASI ÜLES](#)

"Andrus Joonas 40: otsides, mitte oodates valget laeva" SIRAM Postimees 31.Detsember 2010

foto: A.Raudoja

Iga kunstnik tahab vahel suuremat hulka oma töid avaramas ruumis koos näha. Sageli tähistatakse sel viisil juubelit, ja peab tunnistama, et Joonaselgi täitus lõppeval aastal 40 eluaastat.

Kuid see pole ainus põhjus ülevaatliskuma iseloomuga isikunäitusi teha. Väikesele näitusele mahub enamasti üks seeria või projekt, rühmanäitustele vaid üks töö. Mahukamat sorti personaalne väljapanek annab nii publikule kui autorile võimaluse jälgida kunstniku arengu loogikat ja saada tervikpilt tema mõtteviisist.

Pärnu Linnagalerii raekojas on uus näitusepaik. Endise linnavalitsuse tööruumes on nüüd kunstigalerii seni kontserdimajas asunud ekspositsioonipinna asemel. Linnavalitsus töötab juba mitu aastat endises polikliinikus.

Ei tea, kas see ruumide vahetamise mäng progressile kaasa aitab, aga kõnealusel juhul on raha kokkuhoiu kaalutlustest lähtunud lahendus galeriile soodne. Raekojas on rohkem ruumi, esinduslikum meeleolu ning see asub kesklinnas ja näitab juba praegu märkimisväärselt kasvanud külastatavust.

Joonase näitusi tutvustavad tekstid on tavaliselt väga kodeeritud ja salapärased. Alustades mõistest «aledoia», mis on kunstniku enda välja mõeldud, tähistab tema kunsti ja tähendab põhimõtteliselt kõike alates elu mõttest ja lõpetades ironiaga kunstiteadlaste erialase leksika pihta.

Seekord juhatab ta oma näituse sisse nii: «Minu esivanemad rändasid 19. sajandil Tsaari-Venemaa suurtesse avarustesse otsima Tootatud maad ja Valget laeva. /.../ Aga ajad muutusid ruttu ja uus režiim võttis neilt kõik, mis võtta andis. Kellelt vara, kellelt elu. Nooremad ja hakkajamad tulid Eestisse tagasi, valdavalt peale teist ilmasõda.

Minu vanemad kohtusid Kaukaasia eestlaste kokkutulekul Tallinnas ENSVs. Ju on see otsija vaim ja julgus pärit minu enda esivanematelt, sest olen alati otsinud ja mu hing ei ole muidu lihtsalt rahul.»

See pihtimus annab uue vaatenurga Joonase loomingule. Selgub, et ta ei olegi «asi iseeneses» ega tee vaid «kunsti kunsti pärast», vaid kõik need maalid ja performansid on siiski seotud ka reaalsete isiklike kogemustega, ajaloolise kontekstiga, ühiskonnaga.

Autorile on see mõistagi ilmselge, kuid vaataja jaoks pole lihtne Joonase loomingut mõtestada. Näeme poolabstraktseid kujundeid, mis sageli balansseerivad dekoratiivsuse ja roppuse piirimail. Näeme kuldses kostüümis ja inglitiibadega meest läbi viimas mingeid koomilisi, poolreligioosseid rituaale. Ja hiiglaslikke pannoosid, mis jutustavad olematuid müüte.

Kõiges selles on tugev annus arhetüüpe, mis mõjuvad vaatajale alateadvuse tasandil. Siin on palju lihtsaid tõdesid, mis muutuksid ilma Joonase isikupärase, «õrna ja rõveda» kontraste täis kunstikeele klišeedeks.

Verbaalselt pole Joonas end kätte andnud: tema loomingut on liigitatud art brut'iks, kuid see on pelgalt stilistiline, väline tunnus. Sisuliselt saab siin läheneda ainult muinasjuttude ja müütide võtmes. Nende kohta midagi uut öelda on raske.

Selle näituse juures välja käidud isiklik ajalugu aitab mõista, et Joonas ei korruta niisama klišeetid, vaid on nende tõdedeni, millest hiljem klišeetid saavad, jõudnud läbi isikliku kogemuse.

Näitus

Andrus Joonas

«Aledoia. Imelind ja valge laev»

6. jaanuarini

Pärnu Linnagaleriis raekojas

[TAGASI ÜLES](#)

"Andrus Joonas - tee huntmehest šamaanini" Anu Jürisson Pärnu Postimees 9. Oktoober 2013

Zjem-a, Daur-a tähendab udmurdi keeles šamaaniks pühitsemist. Neist sõnadest on kantud Andrus Joonase viimase kolme aasta maali- ja performance'i-loomingu näitus, mille ideed on ta saanud valdavalt Venemaalt Udmurtiast ja Volga äärest.

Viidatud kohti külastas kunstnik seoses Širjajevo nüüdisaegse kunsti biennaaliga 2011. ja 2013. aasta suvel. Joonas osales samuti 2012. aasta suvel Dulesovos ja 2013. aastal Jundas toimunud Udmurtia etnofuturistlikel sümposiumidel.

Kolmeaastane periood paarikümneaastasest teekonnast päädis kunstniku jaoks augustis ootamatu lahendusega: šamaaniks pühitsemisega. Tseremoonia viisid läbi udmurdi šamaanid Jüri ja Jon-Jon.

Pärnus kunstnike majas võib läbi kunstniku loomingu jälgida kogu teekonda, mille Joonas enda sees läbi on käinud – põgusalt on viidatud neilegi aegadele, kui ta tegeles huntmehega enda sees ja jäädvustas hundiga tegelasi nii videole kui lõuendile.

Pühendus esivanematele

Kuidas see küll juhtus, et eesti kunstnik šamaaniks pühitseti?

“Ma ei tea, kuidas see juhtus,” muheles Joonas. “Sealse sümposiumi peakorraldaja on kunstnik-šamaan, tugev ja õige inimene, ta pakkus mulle seda ja siis ma võtsin selle vastu.”

“Ega siis ... mulle midagi ei antud ega pakutud, mida mu sees ei ole. Lihtsalt sarnane tunneb sarnast – et mina olen nagu tema. Teised ei näegi seda nii palju, ta ei näita ennast kõikidele,” mõtiskles ta.

Oma näituse kunstnike majas on Joonas pühendanud oma esivanematele, kes rändasid 19. sajandil Tsaari-Venemaa avarustesse otsima töötatud maad ja valget laeva. Mõni neist jõudis Siberisse, mõni Musta mere äärde.

“Eestlaste kogukonnad said ruttu majanduslikult jõukaks tänu töökusele, tahtejõule ja õpihimule. Aga ajad muutusid ruttu ja uus režiim võttis neilt kõik, mis võtta andis – kellelt vara, kellelt elu,” avaldas Joonas.

Nooremad ja hakkajamad tulid valdavalt peale teist ilmasõda Eestisse tagasi. Nõnda Joonase vanemadki. Algul Tallinna ja siis siia Pärnu kanti.

“Minu vanemad kohtusid Kaukaasia eestlaste kokkutulekul Tallinnas, ENSVs. Ilmselt on otsija vaim ja julgus pärit minu esivanematelt, sest olen alati otsinud ja olen ka leidnud. Töötatud maad olen näinud, olen näinud valget laevagi,” lausub Joonas.

Need paigad, kus Pärnu kunstnik oma viimased suved on veetnud, ei asu täpselt seal, kus tema esivanemad oma radu rohtu tallasid, kuid väikse põnnina on ta sealseidki hiiglaslikke viinamarjavälju näinud.

“Elasin ühe suve seal, isapoolse vanaema juures, tema elas seal ja tuli alles siis ära, kui oli väga vana ja haige. Mäletan, et sõin seal viinamarju – terve õu oli nendega kaetud. See on meeles, et mäed olid näha kaugelt, hästi suured ja lumiste tippudega. Olid suured ussid ja kärnkonnad ja seda mäletan, kui puskarit aeti. Tšatša’t. Rohkem ma pole seal käinud. Ma ei tea, mis seal praegu on. Pärast Gruusia-Abhaasia sõda tulid paljud ära sealt,” kirjeldas ta.

Energiaid otsimas

“Udmurtia ei ole päris seal, kus nad elasid, aga olen käinud sealgi mingit esivanemate asja, energiad otsimas,” möönis Joonas. “Venemaa koosneb tuhandest eri kultuurist, mis mingit moodi on kokku lastud ja võetakse koos seda asja. Kogu ajalugu, kultuur on seal sada korda huvitavamad ja mitmekülgsemad kui meie sellest üldse teame. Kaasa arvatud udmurdi oma.”

Kunstnik rääkis, et sealsed sümposionidki on väga huvitavad, kuna seal põimuvad laia Venemaa ja föderatsiooni kõik rahvused – udmurdid, venelased, baškiirid, tatarlased, marid, komid jne.

Performance'i-kunstnikud on sinna kohale tulnud valdavalt Eestist, kuid Joonas kohtas seal avangardisugemetega tegelasi Soomestki.

Pärnuga seotud kunstnikest oli peale Joonase mullu osalemas veel Mari Kartau ehk Siram ja tänavu Billeneeve.

Tänavu veetsid Andrus Joonas ja Billeneeve Udmurtias ja Širjajevos koos sõitudega terve augustikuu – esimeses kümme ja teises ka kümme päeva – ning seiklusi oli Joonase sõnutsi nii palju, et sellest kõigest ei jõua rääkidagi.

“Näiteks saime trahvi Udmurtia kohalikus migratsiooniametis. Me ei teinud midagi valesti, aga lihtsalt taheti raha saada. Leidsid mingi põhjuse ja kui me ei tahtnud maksta, ütlesid, et “tulete homme jälle”. Üks täpp oli migratsioonikaardi peal puudu, aga tean, et mujal selle eest trahvi ei tehta. Täidad selle kuskil pimedas bussis ära, kui piiri pealt üle sõidad, ja pärast võib sulle selle eest igasuguseid asju teha,” tõi Joonas ühe näite.

“Kokkuvõttes peab igaüks seal ise ära käima. Kui ei tee turvalist turismireisi, siis saad teada, kuidas asjad tegelikult on ja mis seal toimub,” soovitas ta.

Udmurtias ööbisid kõik sümposionil osalevad kunstnikud kohalikus vanas koolimajas mattidel ja suures saalis tehti tööd – maaliti. Lõpetati ühisnäitusega.

“Enamik tegi teistsuguseid asju, etnosugemetega nüüdisaegset kunsti. Nad kasutavad palju rahvuslikku, igaüks tegi oma rahvuslikul baasil endamoodi kunsti,” kirjeldas Joonas.

Maalid, mida Pärnus kunstnike majas nüüd näeb, on tihedalt seotud Joonase performance'idega, kuid võivad vabalt eksisteerida üksikultki, ilma seletuseta.

Näiteks särgi ja vahenditega, mis paistavad paksu liimikorra alt, tegi Joonas performance'i Širjajevos.

Taustaks võib kuulda ja vaadata salvestatud videosid Joonase tegevuskunstietteastetest: "This is art, this is not art, this is art ..."

"2012. aasta sümpoosionil tegin Kama jõe ääres absurdimaigulise performance'i eestlaste rahvuskommetest – kuidas eestlased pesevad end viinaga ja sellepärast nad ongi nii tugevad ja iseseisvad. Sellist absurdiliini ma viimasel ajal ajan," rääkis kunstnik.

Heledais pastelseis toonides maal, mis kannab näitusega üht pealkirja, valmis seoses tema šamaaniks pühitsemisega ja on maalitud naturaalsete värvide – toiduainetega. "Siin on piim, kissell, õlu, viin, limonaad, vesi. Pärast tõmban liimi peale ja siis ta jääb niimoodi, nagu ta on," avaldas ta. "Siin on uus algus, see kehastab seda."

Udmurtia ja Širjajevo Joonase jaoks veel ammendunud ei ole ja kui saab, kavatseb ta sinna järgmisel suvel taas minna.

"Seal on veel seda idealistlikku suhtumist ja raha pole veel tähtsam kui kunst. Nagu siin oli veel kümme aastat tagasi. Ja seal on nii suur ruum, et seda kapitalistliku korraga ära ei valluta," mõtiskles ta.

"Siin on üldine hirm läinud nii suureks, et keegi varsti ei tee enam midagi. Isegi korralikku müügikunsti ei tehta enam varsti. See kapitalistlik hirmutsoon, kus kõik on kõigile võlgu ja kõik peavad kõigile meeldima ... Seal on must ikka must ja valge on valge, see ei ole varjatud, tead, kes on kes," nentis kunstnik.

[TAGASI ÜLES](#)

Andrus Joonase õlimaalid kõnelevad mõistu” Silja Joon Pärnu Postimees 14. Detsember 2010

“Kes julgeb rääkida/väljendada, sellele antakse järjest raskemaid ülesandeid,” usub kunstnik Andrus Joonas. “Sa pead seda tegema, sest looja - olgu kirjanik, kunstnik või muusik -, kes reedab oma inspiratsiooni, kaotab ande ja isikupära.”

Ilmselt on niisugune Pärnu raekojas linnagaleriis näituse avanud Andrus Joonase kunstnikukreedo. Oma 40 aasta juubeli näituse pühendab ta vanematele.

Väljapanek kannab nime “Aledoia. Imelind ja valge laev”. Seekord eksponeerib kunstnik valdavalt viimase kahe aasta maale ja performance’i-loomingut, tegu on Joonase Eestis tehtud näitustest ühe suuremaga.

Kirgas ja abstraktne

“Minu esivanemad rändasid 19. sajandil Tsaari-Venemaa avarustesse otsima töötatud maad ja valget laeva. Kes Siberisse, kes Musta mere äärde. Eestlaste kogukonnad said ruttu majanduslikult jõukaks tänu töökusele, tahtejõule ja õpihimule. Aga ajad muutusid ja repiim võttis neilt kõik, mis võtta andis. Kellelt vara, kellelt elu. Nooremad ja hakkajamad tulid Eestisse tagasi, valdavalt pärast Teist ilmasõda. Minu vanemad kohtusid Kaukaasia eestlaste kokkutulekul Tallinnas ENSVs,” avaldas kunstnik.

“Ju on see otsija vaim ja julgus pärit minu enda esivanematelt, sest olen alati otsinud, mu hing ei ole muidu rahul. Ma ei tea, kas mu esivanemad leidsid selle, mida otsisid, aga nad vähemalt julgesid otsida, ja seda on tegelikult väga palju,” nendib Joonas.

Kunstiga on Pärnumaal viielapselises peres kasvanud mees tegelnud kolmandast klassist saati, teismelisena osales ta mitu aastat kooliteatris ja 20. eluaastal hakkas uuesti maalima.

Õed-vennad on kõik loomingulised, kunstniku tee valis Andrus kõrval õde Margitki, kes nüüdseks on vabakutselise raskest elust loobunud ning töötab Sinimägede koolis kunstiõpetajana.

Andrus Joonas jätkab.

20aastaselt tähendas kunst talle alateadvusest tulenevate impulsside väljendamist, esmalt rasvakriitide ja hariliku pliiatsiga, siis vesivärvide abil voodilinadele. Täna on Joonas oma muusat paremini tundma õppinud. “Teen kunsti sõnumi baasil,” lausub ta.

Joonas on müütilise maailmatajuga. Romantik ja idealist temas on kõvasti räsida saanud ning tühja kõhuga külmetava napisõnalise üksildase loojanatuuri asemele on astunud kogenud maaliija, kes ideaalidele ometi alla ei vanu ega ennast odavusele maha müü. Joonase maalid on jõulisemad ja kirkamad kui kunagi varem, tema siht on selge ja tunnetus vahe. Kolleegide kummardus kinnitab seda. “Minu looming võib tunduda segane nagu ka minu isik,” lausub ta mõtlikult ja on valmis oma lõuendile õlivärvidega maalitud lahti seletama. Kunstnikuna ei karda ta enam midagi: ei pelga olla abstraktne, moodne, akadeemiline.

“Muinasjutud tulevad mu sisse. Kui ma neid rääkida ei saaks, läheksin hulluks. Alati, kui mõne jutu räägitud saan, tulevad asemele keerulisemad lood,” seletab Joonas. Kunstnik räägib neid muinasjutte, mis tegelikult on loomismüüdid, viisil, mis talle sobib: kas maalides või tegevuskunsti kaudu.

Inimlik tarkus ja lollus

Joonas on ristunud oma müütilise maailma või planeedi Aledoiaks, kus juba on peatükk huntmehest, muinasjutt karjapoisist.

Ja ehkki tundub, et äsja avatud näitus edastab palju sõnumeid, on selle kandev idee "Imelind ja valge laev", milles ühelt poolt väljenduvad Joonase esivanemate püüdlused, teisalt tuleb esile kunstniku põhisõnum: iga inimese põhiõigus on areneda vaimselt ning end leida.

Muinasjutud on arhetüübid, mis jäävad alles, need sisaldavad üksikisiku ja ühiskonna püüdlusi, säilitades nii inimliku tarkuse kui lolluse. Kujundite maailmas on siit vaid samm arhetüüpsete sümboliteni, mida kunstnik uurima on asunud ja millest on sündinud poeetiline seeria: "Meeste laul", "Südame laul", "Olemise laul".

Joonas töödeb, et muinasjutust saab igaüks aru. Isegi juhul, kui ta seda eitab. Muinasjutt istub inimese tajumustrites nii sügavalt.

Ühes näitusesaalidest on väljas hiigelmaal "Tee kadunud linna", mille mõõtmed on niisama suured kui Joonase ateljee seinapind. Ja seda tööd maalis mees pool aastat. Sõnumite seerias on äratuntav Joonase värvikasutus: kunstnik tajub kujundeid kirkana ja maalis on värv tema arvates üks võimsamaid võimalusi.

Sel aastal on kunstnik näidanud oma loomingut Eestis Pärnus, Tallinnas, Tartus, Põltsamaal, Võrus, aga ka Taanis, Lätis, Leedus, Soomes ja Rootsis. Eriti sooja vastuvõtu pälvis Joonase looming naabrite juures Lätis ja Leedus.

[TAGASI ÜLES](#)

"Argus on patt ja armastus (piltides) võidab hirmu" Karol Kallas Pärnu Postimees 20. Juuni 2007

foto: K.Kallas

Alates eilsest on Pärnu linnagalerii kunstnike majas Nikolai 27 avatud Andrus Joonase näitus "ALEDOIA ehk Armastus võidab hirmu".

Kes teab midagi Pärnu kunstielust, teab ka Andrus Joonasest, seega võib väita, et Joonas on üks Pärnu tuntumaid kunstnikke. Lausa vanameister, kelle näitus on kohalikule kunstipublikule oodatud sündmus, kui väljenduda traditsioonide kohaselt.

Soe ja niiske

Seekord on taas tegemist maalinäitusega, kus kõik maalid kannavad nime "Aledoia". Meeldetuletuseks: "Aledoia" ei tähenda otseselt midagi, vaid tähistab kunstniku jaoks abstraktset ideaali, mille poole püüelda. Või ideaalseisundit nagu kõikehõlmav armastus.

Kogu Joonase loomingut on iseloomustanud kaldumine müstikasse. Ta opereerib üpris vabalt irreaalsete mõistetega. Nägemused on väidetavalt osa tema elust ja kunst on talle vägagi oluline, mitte kõrvaltegevus.

Maalid on käsitöö selles mõttes, et on maalitud paljaste kätega pintsleid kasutamata ja kõigil töödel võib näha Joona erinevaid käpajälgi. Tehnilisest küljest on tema avastused erinevatest käejälgedest taustamustrite moodustamisel näituse üks huvitavamaid leide.

Üldises plaanis on tegu aledoialike lillemaalidega: nagu aledoia ise pole päris igapäevane olek, ei leia reaalses elus kunstniku kujutatud lilligi. "Aledoia" on sümbol. Sümboli tähendusega on ka kujutatud lilled, mis võivad sümboliseerida suurt sooja, natuke niisket ja pehmet õnnetunnet, lilli üldisemalt. "Aledoia" on selles mõttes avatud kujundid, et jätavad vaatajatele tõlgendusvõimalusi.

Lugedes kunstniku kirja pandud seletavat teksti, võib neid pilte tõlgendada kui mandalaid, mis on India päritolu sümmeetrilise ringikujulise kompositsiooniga kõiksuse kujutised. Mandala tegemine-vaatamine pidi inimesi parendama, nii on Joonase poole aasta tiheda töö tulemusel valminud näitusel eeldusi jätta vaatajatele sügav mulje.

Näeb südamega

"Oskasin kunagi lihtsalt olla ja nautida iga hetke oma elust. Elada hirmuta ja olla see, kes ma olen," kirjutab Andrus Joonas ehk Valge Huntmees juunis 2007.

"Siis aga hakati mind sulgema järjest rohkem ja rohkem, väga järjekindlalt ning põhjalikult. Kaotasin enamiku vabadusest ja olemusest. Hakkasin vastu ja alustasin palju sõdu. Neist ühtki ei võitnud ega kaotanud. See hoidis mind elus, aga ma väsisin. Usk ja lootus olid alles, kuid jõudu enam ei olnud. Siis juhtus midagi. Enne kui oleksin lahkunud, tuli minu juurde maailma kõige ilusam ja targem naine. See naine ütles: sa oled vaba! Ja rebis mu südame suure jõu ning armastusega lahti. Hakkasin südamega nägema. Alguses oli väga valus. Harjusin ning julgesin elada ja näha südamega. Sellest see näitus ongi. See naine käib meie seas ringi ja avab südameid, aga vaid neil, kes südame kutset on järginud. Argus on patt ja armastus võidab hirmu."

[TAGASI ÜLES](#)

"Hullumeelne tuuleil eesti kunstis" Marian Kivila Pärnu Postimees 30.Juuli 2008

Andrus Joonas avas näituse Riia hiigelgaleriis. Kunstikriitiku sõnade kohaselt mõjub Joonase looming tänapäeva projektikeskses ja kuraatorit kummardavas kunstimaailmas kui värske hullumeelne tuuleil ja pudel viina kõrbes.
Foto: Alar Raudoja

Pärnu üks tuntumaid ja produktiivsemaid kunstnikke Andrus Joonas avas hiljuti mastaapse näituse “Tee kadunud linna” Riia Art Space’i nimelises hiigelgaleriis, näitust saab näha 13. augustini.

Joonas ei ole ainult maalikunstnik. Peale suure hulga maalide, mida ta maha ei ole münud ega puhastusrituaalide käigus ära põletanud, leiab näituselt installatsioone ja videotaieseid, mis seletavad lahti esmapilgul puhtalt dekoratiivsete maalide sisu.

Laia profiiliga kunstnik

Joonase üks maal, olles vaid väike molekul suuremast kogumist, ei pruugi öelda kuigi palju. Kunstniku teoseid tuleb vaadelda tervikuna, et leida enese jaoks sealt mingisugune sõnum või tõde.

Stiliseeritud maalid erootilisena mõjuvatest lilledest, unenäolisest kadunud linnast, kunstniku võitlusest koletistega ning harmooniast ja eksimustest tõmbavad kokku Joonase pika loomingulise perioodi.

Minimalistlik mõnekümne sekundi pikkune video “Aledoia” tähistab kunstnikuks saamise algust. Bachi muusikast ja tuntud teleseriaali “A-Rühm” tunnusmeloodiast kokku segatud helilise tausta saatel kõnnib alasti kunstnik kaugusesse, kuni kaob silmapiirilt. Joonas oli

kurgikasvataja ja inspiratsioon selle video jaoks tuli lumivalge kattelooriga kaetud lõpmatuid kurgivälju vaadeldes.

Videotaies "Legend kollasest huntmehest" on dokumentatsioon aastakümne jooksul tehtud performance'itest, kus huntinimeseks kehastunud kunstnik arutleb kunsti olemuse üle, joob rahvaga viina, laulab karjapoisilaule ja teeb kummalisi puhastusrituaale.

Kui loetellu lisada installatsioonid konidega kaetud lauast-toolist ehk teose pealkirjaga "Armastus võidab hirmu" ja kapitalismiohvritele püstitatud monumendi, mis kujutab endast ustest kokku ehitatud nelinurkset ruumi, saame segu müütidest, reaalse maailma problemaatikast ja hirmudest ning püüdlustest jõuda unelmateni. Joonase loodud narratiiv omab nii sotsiaalset kui filosoofilist funktsiooni ja aitab kunstnikul väljendada oma lõpmatut otsingut elu eesmärgi järele.

Müüt ja tegelikkus

Kui analüüsida müüti, kadunud linna kujundit ja üritada midagi mõista "Aledoia" hägusest olemusest, viitab kõik sellele, et midagi on maailmas korrast ära, kunstnik peab olema valve- ja ründeotsioonis, et takistamatult püüelda enda loodud ideaali poole.

Kadunud linn on koht kunstniku nähtud unenäost, kus on kirjeldatud kohtumist oma kõrgema minaga. Võttes appi "Unenägede seletaja", leiame Joonase unenäole tõlgenduse, mis tähistab kunstniku ahistust ja hüljatust mingis laiemas koosluses või keskkonnas.

Kunst on küll midagi ülevat ja jumalikku, kuid sellel on omad ohud ja hävitajad. Kunsti surm võib olla poliitiline võim oma survevahenditega. Lõhkav kapitalism ei ole suutnud viia kunsti totaalse hävinguni, küll aga ahistatuseni. Igaks juhuks on kunstnik end hambuni relvastanud, võttes kasutusele kõik abinõud.

Kunstniku teoseid läbiv alter ego kollane huntmees võitleb negatiivsete jõududega. Oma loomingus käsitleb Joonas tihti koletise kujundeid ja võitlust hea ja kurja vahel. Teda võib pidada ühiskonna- ja võimuprobleemide lahkajaks.

Huntmehe periood on seljataga, praegune Andrus Joonas kaitseb end idamaistes usundites ja new age'i teooriates ja praktikates esineva üheteistkümnenda tšakra värvi – kuldsega. Ta riietab end kuldseesse jopesse, vajalikud atribuudid on kuldne kiiver ja poksikindad. Sellises kehatases kasutab ta vanu ja loob uusi müüte, et muuta reaalsust. Kunstniku metamorfoosi hundist meheks illustreerib näitus väga ilmekalt.

“Aledoia” kui kaubamärk

Paljud teosed kannavad siiski ühtset nimetajat – “Aledoia”. “Aledoia” on Joonase enda loodud termin, mis on tema enesegi jaoks defineerimatu, sest see on kõikehõlmav nagu kõiksus. Samal ajal on ta mingi lõpp-punkt ja kõrgem tasand, mille poole püüelda. Midagi nirvaana mõiste sarnast, kuid mitte päris.

See ühtse tähenduseta sõna on Joonast saatnud aastaid ja muutunud omamoodi kaubamärgiks. Joonase “The answer is Aledoia” ei tähenda mitte midagi, ometi tähendab see kõike – nagu Nike'i loosung “Just do it” või McDonalds'i “I'm lovin' it”.

Inimestele meeldivad absurdsed hüüdlauseid, mida tõestab nimetatute ülim populaarsus. Joonase toodang on lihtsasti tarbitav, selgeltmõistetav ja universaalne, kuuludes ühtaegu nii kunsti, filosoofia kui esoteerika valdkonda. Filosoofid on aastasadu heietanud universaalse tõe teemadel ja vastus on jäänud lahtiseks.

Joonas pakub oma variandi ja “Aledoia” tundub selle tühimiku täitvat. Friedrich Nietzsche filosoofia tõlgendab kunsti kui pääseteed surma ja meeleheite ületamiseks ning toob esile inimeksistentsi põhimõttelise ebakindluse ja hapruse – see on osa elust, mis ei allu mõistusele ja mida ei saa ette näha maiste mõistete vahendusel.

Seosed rahvameditsiini ja imeravitsejatega

Kui inimene läheb hädadega arsti juurde, ei saa ta sealt tavaliselt kohe abi. Ravi võib olla pikaajaline ja kurnav, pealegi ajab doktori keeruline meditsiinijutt enamiku patsientidest segadusse.

Imeravitsejad vabastavad haige vaevustest kohe või vähemalt annavad selge ülevaate abivajajat painavatest vaimudest koos õpetussõnadega, kuidas ja mitu korda peaks sülitama üle vasaku õla, et nendest lahti saada. Sama kandub üle kunsti.

Galeriides jutustatakse keerulistest narratiividest ja sotsiaalsetest probleemidest, kuid jääb küsimus: kas see on kunst? Joonas ei otsi keerulisi põhjendusi, mis hajutaksid kahtlusepilved tema loomingu kunstiväärtuslikkuse kohalt. Ta arvab, et ta looming on väga lihtne, ja on loomulik, et igaüks saab sellest omamoodi aru vastavalt isiklikele kogemustele.

On selge, et tegu on kunstiga. Ja mitte ainult, näiteks esoteerikute pendel näitas Joonase mitme maali peal universumi mudelit.

Andrus Joonase kunstnikuks olemine on ta enda jaoks pidev võitlus. Kahtlused, selgusehetked, võidud, viigid, kaotused. Temaga kohtudes võib vägisi jääda mulje, et tegu on väga vana inimesega – šamaaniga, kellesse tuleb suhtuda äärmise aupaklikkusega. Kui veab, pühendab ta sind mõnesse iidseesse saladusse. Kui mitte, tuleb taluda ta kibedat nappi sarkasmi.

Joonas tundub omavat juurdepääsu jumalikule mõistusele. Tänapäeva projektikeskses ja kuraatorit kummardavas kunstimaailmas on Joonas kui värske hullumeelne tuuleil ja pudel viina kõrbes.

[TAGASI ÜLES](#)

"Euro: Huntmehest sai inimene" Arni Alandi Roheline Värav 14.Detsember 2007

Eestimaal elab mees, kes on tõesti püüdnud – küll omal viisil – hunt olla.

Homo homini lupus est – inimene on inimesele hunt. Nõnda ütleb Vana-Roomast pärit mõttetera.

Üks inimene hakanud hundiks, et saada rohkem inimeseks. See inimene on tegevuskunstnik Andrus Joonas.

Kunstnik tunnistab, et suhet loodusega ei ole tal kunagi kujunenud, see on lihtsalt kogu aeg olemas olnud. «Ma sündisin maal ja elan seal siamaani,» räägib Joonas. «Maal elades avaldub paratamatult looduse mõju, sa saad aru, et asjad ei käi alati nii, nagu sa tahad. Loodus on hulga võimsam kui inimeste plaanid. Saad aru, et kõik on järjepidev, tsükliline ja igavene.»

Sellest tulenevalt ei ole Andrus Joonasel ka kirge looduse järele. «Sel ei ole kirega mingit pistmist, kui oled kogu aeg maal elanud. See on lihtsalt füüsiline reaalsus, teine tegelikkustaju kui linnas.»

Loodusetaju kolm etappi

Siiski ei ole Andrus Joonase loodusetaju olnud kogu aeg ühesugune. Oma suhtes loodusega näeb kunstnik kolme etappi. Esimeseks võib lugeda seda aega, kui ta oli poiss, teine oli Huntmehe aeg ja kolmas on käes praegu, kui Joonas enda hinnangul tööpoolest inimeseks on saanud. Joonas ei välista, et tema suhe loodusega muutub veel kord, et jõuab kätte ka neljas etapp.

«See on loomulik, et liblikal on muna, siis tuleb röövik, siis nukk ja alles siis liblikas,» selgitab Joonas ning jätkab võrdlust oma eluga. «Muna on nagu laps, röövik on Kollane Huntmees, nukk Valge Huntmees ja inimene on nagu liblikas. Kellel on suuremad võimalused? Liblikal! Ta võib lennata ja teha mis tahab. Kõik on vajalikud etapid arengus.»

Kahte värvi Huntmees

Huntmees, kellest Joonas räägib, on tema tuntuim kunstiprojekt. Esmalt oli Valge, seejärel Kollane Huntmees. Mõlemad Huntmehe- perioodid sisaldasid tegevuskunsti üritusi, kus hundi-maski kandev mees võttis ette igasugu asju, lisaks kandis ta veel teisigi maske, kus nägime hundist ja mehest koosnevat segaolevust erinevates olukordades, näiteks koletist tapmas.

Joonase sõnul on Huntmehe kuju tema elus tingitud otseselt sellest, et ta on maapoiss. «Linnainimene oleks hakanud ehk Batmaniks, aga maal on teised sümbolid.» Joonas räägib, et Kollane Huntmees oli pigem tumedapoolne tegelane, kes suutis korda saata vägivallategusid, näiteks tappa koletisi.

Koletiste tapmisest on aga vähe kasu, kui puudub armastus. Nõnda muutuski Huntmees Valgeks. «Ma hakkasin nägema asju mitte läbi valu, vihkamise ja hirmu prisma, vaid lihtsalt olemise ja armastuse kaudu. Valge Huntmees oli Kollasest üllam tegelaskuju, tema rituaalid olid puhtamad.»

Maskita inimese aeg

Tänavu sügisel sai aga kunstnik aru, et ka Valge Huntmehe aeg on läbi. Oli käes aeg saada inimeseks, maskita inimeseks. Nõnda ongi Joonas Huntmehe kuju seljataha jätnud ja tegeleb teistlaadsete kunstiprojektidega.

Andrus Joonast paneb imestama, miks inimesed räägivad loodusest, nagu asuks see kuskil eemal, väljaspool neid. «Inimene ongi loodus. Sa oled paratamatult kõigega seotud, sa vastutad kõige eest, sa oled kõik ja kõik on samasugune nagu sina.»

Andrus Joonasel on ka isiklik, sõna otseses mõttes väga valus loodusekogemus. Kahekümne ühe aastaselt lebas ta pikka aega haigevoosis kroonilise radikuliidiga, mis läks aina hullemaks. Ühel ööl nägi ta majaseinast välja astuvat musta naist, kes soovitas tal loobuda oma mõtetest ja katsus teda üle keha. Katsumisega kaasnes taluvuspiiril valutunne. Järgmisel hommikul sai aga kunstnik esimest korda haigusperioodi jooksul käia. Nüüd arvab Joonas, et tol ööl külastas teda Maaema ise.

Et Joonas on tegevuskunstnik, siis ei tõmba ta piiri kunsti ja muu elu vahele – tema jaoks on terve elu kunst. Kunst, millele tuleb läheneda rahulikult ja loominguliselt, mille eesmärgiks on, et meie maskiderohkes maailmas võiks kohata rohkem päris, ehedaid inimesi. Kunst, milles kesksel kohal seisab loodus ja loojaisiksuse suhe loodusega.

ANDRUS JOONAS

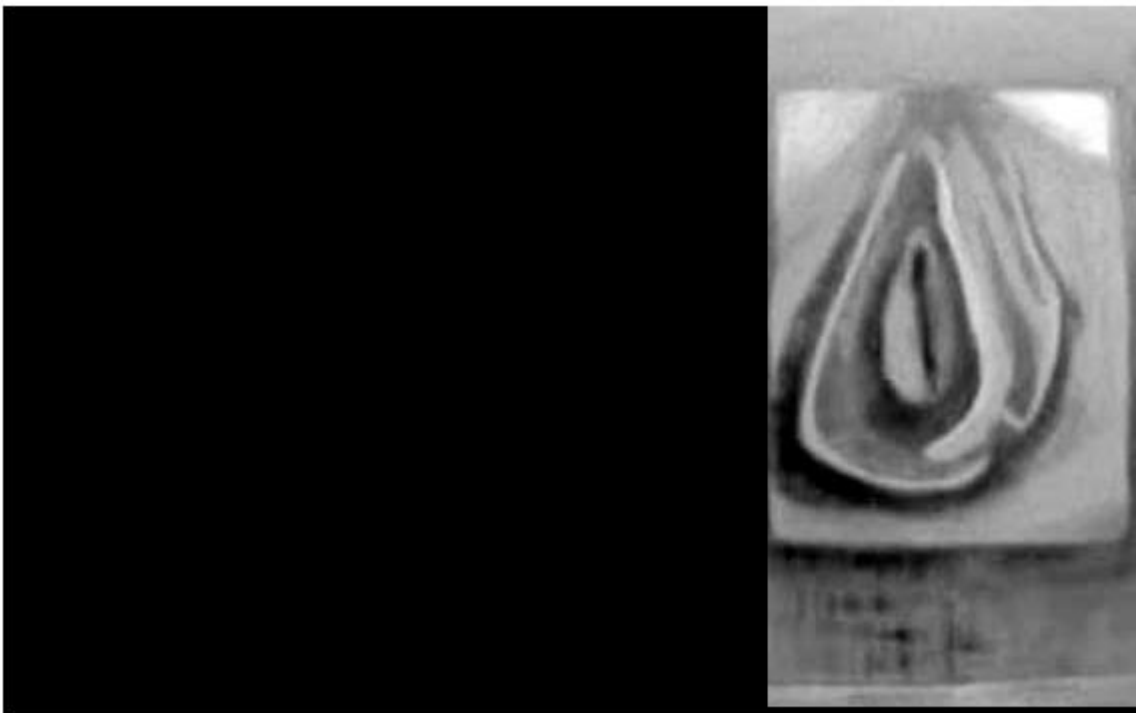
- Seitse aastat tagasi loobus Andrus Joonas CV kasutusest. Enda sõnul aitas see tal edasi lükata enesetappu – CV oli nagu kirjepandud suitsiid. Praegu Joonas CV kasutamisest

enam meeleheitlikult ei hoidu, kuid on kõik ebaolulised faktid unustanud ning aastaarvud talle enam ei mõju. Inimesed võiksid Joonase meelest lihtsalt elada.

- Oma hobideks peab Joonas ilusaid, kuid julmi naisi ja karmasuhete klaarimist. Viimastega loodab ta peagi ühele poole saada.
- Lapsepõlvest mäletab baari, kus müüdi hästi krõbedaid võiroose koos korralikult suitsutatud singiga. Kõrvale pakuti kolmeliitrisest purgist tomatimahla. Joonase perekond pärineb Abhaasia eestlastest, mistõttu on tema söögisedelis tähtsal kohal kõikvõimalikud Abhaasia toidud. Süüa armastab Andrus Joonas väga.

[TAGASI ÜLES](#)

”Vesteldes Andrus Joonasega Punases majas “Aledoiastr” Rael Artel Sirp

Andrus Joonas: ““Punase maja” akendel pole sümboleid ega märke, pigem elu müstilise auraga kogemus”. elin kard

Istume sõna otseses mõttes sinu järjekordse näituse sees. Kuidas ise oma teose määratleksid?

See on traditsioonilise maalikunsti ja performance'i mix nagu ka erinevate ruumikogemuste mix – alates emaüasast ja lõpetades kodu kui kindlusega. See maal on keskkond, milles olen ise pool aastat sees elanud. Ja ilmselt sellepärast on tal teatud vägi, mälu ja mõju ning seepärast on “Punane maja” mulle ka väga tähtis.

Sinu maali-installatsiooni nimi on “Aledoia 55 ehk Punane maja”. Millised on praeguse Vaala näituse ja eelmiste “Aledoia” maalide seosed?

Kogu mu kunst keerleb kas “Aledoia” või kollase huntmehe teemade ümber. Need kaks peavad kunagi kohtuma. Ma lihtsalt nimetan oma teoseid aledoiaideks ja nummerdan neid.

Visuaalselt sarnaneb Vaala “Punane maja” Raatuses toimunud “Aledoia” lillemaalinäitusega, kus olid samuti seksuaalselt väga pingestatud tööd. Mida üldse tähendab aledoia? Kuidas seda defineerida?

Tegelikult on aledoia üks seisund või paik, kuhu tahaksin jõuda, omamoodi romantiline igatsus. Seda ei saa defineerida, sest ta on kõigi otsingute lõpp-punkt, mingi eesmärk, kuhu ma pole veel jõudnud. Aledoiaide nummerdamine on juba piisav kompromiss. Siiski pole aledoia kontsept, kuigi teostes esineb tekst, mis koosneb juhuslikult meedias figureerinud fraasidest. Muuseas, arvuti “aledoia” sõnasse suhtuda ei oska. Tõlkides pakutakse välja naiste nimesid nagu Adele ja Adeelia, aga siis ongi arvuti mõistus otsas. Äkki on Aledoia hoopis kes? Ma ei tea. Pealegi on see konkreetne näitus välja mõeldud 9 aastat tagasi, enne kui ma Raatusest või Vaalast üldse teadsin. Elasin ju Pärnus.

Kas üheksa aasta jooksul mõte hapuks ei lähe?

Ei lähe, hoopis vastupidi. Kui inimesed on vanemad, siis on nad hapumad ja omavad seda, mida saab koguda ainult aja jooksul. Kiiremini pole see protsess võimalik. Nüüd on mul tunduvalt rohkem öelda ning omandatud rohkem tehnilisi oskusi. Oskan end maalil paremini väljendada, talletada maalile selle tegemise ja läbtunnetamise protsessi. Üheksa aastat ongi minimaalne aeg, et leida ideele optimaalne vorm. Pigem on mu varasem looming olnud eelmänguks “Punasele majale”. “Punases majas” püüdsin saavutada staadiumi, kus mõistan kogu seda elu müsteeriumi.

Kas maalid maja seintel – naise suguelunditega sarnanevad objektid ja jänes ongi elu müsteerium?

Alguses ma täpselt ei teadnud, mida ma akendele teen. Tavaliselt tuleb see töö käigus ja nii juhtuski. Naise suguelundites tekkis mingi korrapära, teatud tahumatus, igatsus ja ekspressiivsus. Selline on minu stiil ja otsustasin, et jätangi nii. “Punase maja” akendel pole sümboluid ega märke, pigem elu müstilise auraga kogemus.

Jänes, ma kardan, saab tahtmatult ülisuure tähelepanu osaliseks, kuna näituse aeg nihutati just lihavõttepühade ette. See polnud nii plaanitud. Vähe sellest, et jänes on viljakuse sümbol, tema all on mitu maalikihti, mis läbi jänese kumavad, teosele jõudu annavad ja toimivad alateadlikult. Ja neid maale pole vaja teistel teada. Samas, kui võtta niipidi, et ikka veel seksitakse ja inimesi ei kloonita, siis vitt ongi elu müsteerium.

Oled loonud endale oma mütoloogia – aledoia, kollane huntmees ja koletis. Kas Punane maja kuidagi ka su mütoloogia teiste tegelaskujudega ka suhestub?

Loomulikult suhestub. Kogu mu kunst on tervik, kõik eelnev annab järgmisteks töödeks uut jõudu, võtab etapi kokku ja laseb edasi minna. Selles mõttes on seostamine hädavajalik. Üksikult võttes on maja koletis täpselt sama palju, kui ma ise ja sina ka. See pole hea ega halb, seksistlik ega moraliseeriv, pigem analüütiline protsess. Ma ei taotle moraalselt ega seksuaalselt reformi. Nii “Punane maja” kui mu teised teosed pole tehtud nn. etteantud teemal, pigem on nii materialiseerunud pika tööprotsessi jooksul läbielatud kogemused.

Huntmees sai alguse 1994. aastal ja on mu personaalse mütoloogia tegelane. Seega osalt pseudomütoloogiline. Mütoloogia muutub ajas ja on tegelikult ainus tõeline väärtus, mida inimkond kanda saab. Praegune ajastu ja kapitalism tegelevad peamiselt sellega, et võtta ära ja lõhkuda personaalmütoloogiad, et orjastada pidetuid inimesi.

Küsin vahele, et kas sa ise oled huntmees?

Olen küll. Ja huntmehe lugu areneb pidevalt edasi. Kunstniku isik on tema kunsti osa, kas siis huntmees või keegi teine...

Olen tihti kuulnud, et sa ütled, et kunst võib sinu juurest ära minna. Miks sa kunsti personifitseerid?

Võibolla on see mu loomuses ja ugri-mugri maailmavaates. Minu jaoks on isiksused ka puu ja koer. Vastab tõele, et mingil ajal läheb kunst kunstniku juurest ära, kui viimane ei anna endale aru, et kunstnik on tegelikult inimene, kuigi ta teeb vahel jumalikke tegusid.

Kui nii, siis jääb üle vaid loota, et sa kunstiga tülli ei lähe ja et ta su juures pikemalt peatub!

[TAGASI ÜLES](#)

”Suur müstik lillade liblikatiibadega” Sandra Jõgeva Sirp 6. Jaanuar 2011

Andrus Joonase näitus „Joonase Aledoia ehk Imelind ja valge laev” Pärnu Linnagalerii raekoja osas (Uus tn 4) 10. XII – 6. I. 2011.

Kes on kursis Andrus Joonase loominguga, teab, et tegu on suure müstikuga, inimese ja loojanatuuriga, kelle kunst on üsna otseses seoses kõikvõimalike new age'i teooriatega. Tegelikult ju tegelevad need kõik inimese eneseotsingute ning omale koha leidmisega päikese all, võitlusega isiklike deemonitega ning kõige üldisema harmoonia, kirgastumise ja meelerahu otsimisega. Andrus Joonas on üks neist inimestest, kes on mind new age'iga lepitanud, andes aimu, et tegelikult on tegemist suure üldistatusastmega keelega, mis võimaldab rääkida metafoorseid lugusid. Need on küll peaaegu et abstraktsed, kuid kehtivad sisuliselt igaühe kohta meist. Mõistujutud, lihtsalt.

Andrus Joonase looming – maal, installatsioon ning performance, aga samuti tema näituste ja aktsioonidega tihti kaasnevad tekstid – on ülimalt narratiivne. Tundub, et ta jutustab uut muinaslugu tuttavate ja tema loomingusse üha uuesti ilmuvate tegelastega. Tema loomingu läbivad karakterid on Kunstnik, Koletis, Printsess, Imelind, Karjapoiss, Kollane Huntmees, kellest aastal 2006 sai ühe performance'i käigus Valge Huntmees ja kes mõni aeg hiljem omakorda olemast lakkas, et asenduda Joonase performance'ites üleni kuldse, antenniga kiivrit ja suurt poksikinnast kandva samuti omamütoloogilise tegelasega.

Aledoia, Joonase enda leiutatud nimetus ning levinuim sõna tema teoste pealkirjades, tundub tähistavat utoopilist kohta ning inimlike igatsuste summat: omamoodi paradiisi või nirvaanat. Samuti figureerib sellel näitusel kujundina valge laev, mille Joonas on pressitektis sidunud oma Kaukaasiasse välja rännanud esivanemate igatsusega parema elu järele.

Joonase näitusel Pärnu raekojas olid väljas lisaks peamiselt sellel ja eelmisel aastal valminud maalidele, mis üldiselt jätkavad juba varem alustatud seeriaid, ekspositsiooni ilmestavad ja kogu komplekti suure doosi eneseirooniat lisavad videod. Nende hulgas oli performance'idokumentatsioonid, aga ka videoklipp Andrus Joonasest „Terevisiooni” saate külalisena (vägagi kreatiivne montaaž Janno Bergmannilt). Kunstnik räägib saatejuht Elis Aunastele – too on kohtumiseks Joonasega üllatavalt hästi ette valmistunud – tegevuskunsti ja maali vahekorra oma loomingus, tema isikliku kunstnikumüüdi juurde samuti kuuluvast ilma CV-ta elamisest ja loeb lõpuks ette ta enda kirjutatud muinasjutulaadse teksti, olles intervjuu andmise ajal oma „performance'i-kostüümis”. „Kui ma hakkam maali seletama, siis ma teen paratamatult vigu – seda peab tundma”, ütleb Joonas „Terevisioonis”. Eestikeelsele intervjuule sekundeerivad ingliskeelsed subtiitrid, mis asenduvad ühel hetkel küsimärkide reaga, et siis taas ingliskeelseks tõlkeks muunduda. Oma näitust presenteeriva Joonase kommentaar sellele „videotrikile”: „Rahast hakati rääkima”. Ülimalt eneseiroonilise pealkirjaga video „Aledoia Kui ma lapsena terevisioonis” (kunstniku kirjaviisi siin ja edaspidi teoste pealkirjades muutmata) lõpeb tekstiga: „Yess, Yess / Ya la la ho”.

2010. aasta hilissuvel Riias toimunud performance „Ebajumalate toit” kommenteerib „selle maailma jumalaid”, raha ja võimu: Joonas peab valdavalt lätikeelsele publikule segasevõitu, aga see-eest eufoorilise eestikeelse lühiloengu ning tarbib kohapeal pool kilo kaaviari, kasutab oma linnuhäälses vilepillis vee asemel samuti kallist Caviar Wodkat. Vahepeal „tõlgivad” subtiitrid ka Joonase mängitavat vilepilli: „TE-VII T, LAKS-LAKS, TE-VII T ...” See video on omal kombel ülimalt naljakas nagu ka mitmed teisedki sel näitusel: „Aledoia Gloria, Victoria & Halleluja”, kui koos Meeland Sepaga esitatud sketš südamekujulise koogi ning klassikalise tortnäkkujämekoomikaga. „Performancemix’is” on 2010. aasta etenduste kaadrid järjestatud taas üheks omamütoloogiliseks narratiiviks, meeldejäävamaid tegelaskujusid selles jutustuses on aga roosakaslillasid liblikatiibu kandev Joonas, kes mõjub ühtaegu tragikoomilise ja jaburlõbusa haldjana.

Maaliseeriatest on jätkanud Joonas falliliste kujunditega „Aledoia Meestelaulu”, hõbedast või kuldset värvi ning südamekujundeid „südamest” ekspluateerivaid „Aledoia Olemise laulu” ning „Aledoia Südamelaulu”. Käejäljendi kujundit on kasutatud 2010. aasta maalides „Aledoia Südamest kasvab uus puu” ning „Aledoia Puu, kes hakkas kasvama”. Tundub, et uusimates Joonase maalides domineerivad metallikvärvid, sumedam ja vaoshoitum koloriit ning ülilihtsad, kõigile arusaadavad kujundid. Pärnu Linnagalerii vastavatud ruumid raekojas aga mõjuvad muuseumilaadsetena ning neid kroonib tahtmatu absurdiinstallatsioon: punase nööri muust näitusepinnast eraldatud linnapea kabineti sisustus. Töölaud. Tool. Kapp. Pusa maal seinal ja Pärnu linna aastaraamat nüüdseks juba üleeelmise aasta daatumiga laual. Paberid ja toimikud sealsamas.

Nagu kellegi jabur, aga kontseptuaalne kommentaar igavesel, samas kulunud „võim versus vaim” teemal.

[TAGASI ÜLES](#)

”ALEDOIA 55 e. PUNANE MAJA” Eha Komissarov Vaal galerii pressiteade 2002

Undeground on vallutanud Vaala kõhu!

Teisipäeval, 26.03.2002 kell 17.00 avab ANDRUS JOONAS Vaala keldrikorrusel oma näituse "ALEDOIA 55 e. PUNANE MAJA".

Joonase installatsioon võlub esimesest pilgust, sest Vaala keldrisse on kerkinud sugestiivselt punaseks maalitud seintega majakene, akendeks tõelised maalid. Siis avaneb üks ja te satute.... See, kuhu te satute, oleneb suurel määral teist endist. Kuidas te nähtuga seostute on sedavõrd seotud teie elukogemusega, asjadega, millega end samastada võite, teie sotsiaalse suhtlussfääriga, vastuvõtlikkuse jms., et tegelikult ei jäägi võimalust Joonase majakese universaalsemateks määratlusteks. Te satute...keskkonda. Kes loodab Punases majas ja näituste teistes osades kohata tavalist läbutamist ja roppust, pettub valusalt. Academia Non Grata (Pärnu) esteetika üks loojaid ja selle kunstikooli praegune õppejõud Andrus Joonas realiseerib oma installatsiooniprojektiga aastate jooksul kuhjunud kogemusi ja vastab alternatiivsesse kunsti puutuvatele olulistele küsimustele. Järgnevad punktid simuleerivad Joonase kunstipositsiooni suhteid, tema staatust, esteetilisi tõekspidamisi jms. riivavate probleemidega. Marginaal, autsaider, külahullus jt. definitsioonid: Joonas on kontrakultuuri esindaja üksnes sedavõrd, et ei kasuta ega väljenda neid elustandardeid ja konstruktsioone, mida levitab meedia vähemalt 10-aastase tegevuse jooksul. Protest praeguseks valitsema pääsenud HEA ELULAADI mütoloogiate vastu on Joonasele reserveerinud isikliku kultuuriruumi, mida tuleb täita muust erineva ja uuelaadselt käsitletud esteetikaga. See ei õnnestunud paugupealt ja Joonase ümbert leiab närvilist võbelemist. Eesti kunsti üldisel globaliseerumise foonil pääseb lokaalne mõtlemine eredamalt esile, kuid on selgunud ka tõsiasia, et vastandumiseks ei piisa paljast soovist. Kontrakultuuri protestiks ei piisa enam isegi käepäraselt rämedate ja anarhistlike vahendite kärast. Joonas pakub lahendusi: Vaala väljapanek annab võimaluse oletada, et Joonas ei šokeeri oma tavalisel moel ja selle asemel püüab tabada ning peegeldada oma subkultuuri (noor, radikaalne ja oma looseri-identiteedi nimel võitlev kunstnik) alateadvust ja fantaasiaid.

Aledoia 55 pakub isiklikku vaadet. Elukroonika? Joonas ehitab üles keskkonna, millega võiks samastuda tema "mina" tundlikum ja nõudlikum osapool, sattumata vastuollu siiski selle "mina" anarhistlike konstruktsioonidega. Selleks võtab ta kasutusele oma tohutud subjektiivsuse ressursid. Tema maja ja ta valged maalid seintel eksponeerivad kohatunnetust, millesse on fookuseeritud isiklikud läbielamised, ootused ja pettumused. Joonas laiendab esteetilise märgi tegutsemisvõimalusi. Näeme leppimist tõsiasjaga, et jämedakoelise olmerämpsu kõnetamiseks kunstis vajatakse õige esteetilise koodi ülesleidmist. Tõenäoliselt tõlgendatakse sellist püüdu edaspidi vastukäivatelt lähtekohtadelt. Kas märgina, mis kõneleb väsimusest või küpsusest. Tegemist ei ole sünonüümidega ja hinnang sõltub peamiselt interpreeterija suvast, vanusest ja

arenguastmest. Kontrakunst ja küpsus reeglina mitte ei täienda, vaid välistavad üksteist. Aledoia 55 fikseerib anarhismi sublimeerumist kohatunde sümbolisesse märgistamisesse. Uus esteetiline kood on laiendanud kaasatundmise ja mäletamise tsoone, tõstes hermeneutilise analüüsi potentsiaale. Kes on selles majakeses elamas käinud, kes on sellel voodikesel maganud?

Näituse teiseks tähtsaks osaks on Joonase maalisari, mis ei tegele Hundimehe lugude ega maantekunsti nime all saanud monumentaalsete kunstiklišeede toppimisega tahvelmaalide pisukesele ruumile. Joonase maalid pesuesemetega kõnelevad uute Arte Povera'like traditsioonide kihistuste väljailumisest. Nendes maalides toimuv sümbolisatsioon puudutab elu intiiimsemaid külgi ja kasutab kujundina linadesse kärisenud auke, imepeeneid rebendeid. Mateeria ja tema häving, vaadatuna kärisemise eri staadiumite läbi. Meie lugupidamise võitmiseks on linatükid raamitud ja üle laseeritud valge õlivärvi peente kihtidega. Me ei taha vaadata kellegi ärakantud pesu ja fetišikultuuri me ei mõista. Ent kui pesu ongi suudetud maalideks vormida, ta ära estetiseeritud? Joonas sunnib käsitlema kummastuse sündi rämpskultuuri vaatamisel. Anarhismist on see üsna kaugel.

Näitus jääb avatuks kuni 17.04.2002

[TAGASI ÜLES](#)

Valge huntmees kohtus aasal imelinnuga” Anu Jürisson Pärnu Postimees 11. Jaanuar 2013

Andrus Joonas on Non Grata põlvkonna omanäolisemaid Pärnu kunstnikke, kes truuks jäänud tegevuskunstile ja hiigelmõõtu monumentaalsetele maalidele, mida tuntakse tema enda väljamõeldud märgilise lause “Vastus on Aledoia” järgi.

Joonas on üks neid vabakutselisi kunstnikke, kes veedab enamiku ajast Pärnu kunstnike majas, kus tal on oma tuba-ateljee.

Kunsti kui elustiili juurde jõudis Audru vallast sirgunud ja hiljem sealkandis Pärnu-Tõstamaa maantee ääres maalinäitustega tuntust kogunud Joonas 1990. aastail Pärnu Sütevaka humanitaargümnaasiumi juurde loodud kunstiosakonna kaudu, millest Non Grata rühmitus omal ajal välja kasvas ja Pärnusse tegevuskunsti vahvatuse tõi – nagu ristas kuraator Rael Artel novembris-detsembris Kumus Non Grata kohta tehtud näitusegi.

Viimasel ajal on Joonas võtnud aega, et tuhnida vanades asjades, vaadanud ja katalogiseerinud seda, mis varasematest põletamistest puutumata jäänud ja veel alles on. Selle tulemusena esitleski kunstnik musta veedraakoni aasta lõpul oma performance'ite kogumikku DVD-l, millele on koondatud läbilõige ja paremik tema tegevuskunstist aastaist 1995–2011.

Plaadile mahuvad pisut enam kui ühe tunni sisse kriitilise pilguga välja valitud kaheksa eri pikkusega ja eri loomingulistest perioodidest pärit tegevuskunsti etendust-teost.

“On olnud perioode, kui olen tegelnud ainult tegevuskunstiga. Kuigi fotode ja videotena on sellest säilinud väga väike osa – paarisajast esitusest vahest parkümmend –, on see ajaloo mõttes piisav,” täpsustas kunstnik.

“Pärnu performance’ikunsti tippaeg oli natuke aega tagasi, nüüd on see kõik juba uuesti huvitav igal pool, kuhu lähen,” tõdes Joonas. “Kui oled ülivõimsalt tegutsenud kümme aastat, saab Eesti turg nii täis, et sul ei ole siin enam midagi teha ja kõik suhtuvad sinusse selle ettekujutusmusteri järgi, mille oled tekitanud. Las ta siis olla, need asjad on mul ka alles, neid võib näidata ja ongi kõik.”

Kuna käsitööna paksu kollakasse paberisse mähitud plaadi tiraaž ise on üpris väikesearvuline ja mõeldud pigem presenteerimisteks, tasub ehk mainida, et Joonase performance’id on nähtavad Youtube’is ja kunstniku omanimelisel veebiküljelgi.

Legend kollasest ja valgest huntmehest

“The Story About Yellow Wolfman 1995–2005”, “Yellow Wolfman (When I Was Cowboy)” ja “White Wolfman (Erwartung)” on performance’i-miks legendaarsest huntmehest, kes on Joonase etendustes olnud keskne tegelane alates tema esimestest performance’itest 1995 ja sellele järgnenud kümnendil.

Üks viimaseid kollase huntmehe rituaale-etendusi on salvestatud Pedvales Lätis 2005. aasta jaaniööl ja valge huntmehega 2007. aastal koos Erki Meltsa tantsijatega Pärnu kontserdimajas.

Autor juhatab oma kogumiku sisse Carl Gustav Jungi sõnadega: “Kiusav naisolend ilmub meie teele eri kujul ja eri rõivastes: mängleb, kutsub esile kohutavaid eksimusi, depressiooni, ekstaasi, juhtimatuid afekte.”

Esimene pilt. Kaunis mustas õhtukleidis naine ja valges triiksärgis ning viigipükstega mees kohtuvad. Nad tantsivad viisakalt ja lähevad taas lahku. Must pintsak jääb aga maha vedelema, mees korjab selle asemel maast kollase maski ja lahkub, hundikoon peas.

Teine pilt. Kollase hundimaskiga Joonas on suletud puuri, ta märgistab nagu loom uriiniga oma territooriumi ja pritsib kõikjale kollast värvi.

Kolmas pilt. Hundimaskiga Joonasel on niuetele kinnitatud tulistamistoru, millest ta põrutab ilutulestikku eri paikades üle maailma, jaaniööl lõkke ääres või siis vastu kõrgeid seinu ja müüre, ja karjub: "Father!"

"Aeg-ajalt tõmbab ta kollase koonuga maski pähe ja on keegi, kellele on palju rohkem lubatud kui lihtkodanik ja meesterahvas Andrus Joonasele. Kollane huntmees on haavamatu olend, kelle missiooniks on tappa vaenlane – koletis. Ja mis kõige tähtsam, kollane huntmees tohib rääkida meeste tabuteemadest nagu armastus ja tunded, ta kehastab ausust ja iseendaks jäämist ning eksisteerib nii maalidel kui ka elus endas," on Vikerkaares 2006. aastal kirjutanud kunstikriitik Heie Treier.

Inimenegi on loomult poolenisti loom ja vaid poolenisti inimene või pooljumal – nii võiks kokku võtta jutustuse peategelase, huntmehe elust ja otsingutest.

"Huntmees lihtsalt tuli mu seest, see on selles mõttes autobiograafiline. Iga vabama hingega kunstnik räägib tegelikult ju endast. See oli kollase, hiljem valge huntmehe aeg, kus ma elasingi hundina," selgitas Joonas. "Mõnes mõttes on see inimese loogiline areng, maski tunnistamine ja siis sellest loobumine või hoopis must pool."

Imelind ja halleluuja

Ühel hetkel muutis huntmees värvi, karjувast kollasest sai leebem ja üllam valge. Ja ühel hetkel ei tahtnud Joonas enam huntmees olla. 2007. aastal põletas ta hundimaski, hulga seniseid töid, mis väljendasid liiga agressiivseid suhteid, ja temast sai inimene.

"Kuidas öelda ... Näitlejad mängivad teisi, õige performance'i-kunstnik ei mängi mitte kedagi. Ta läheb ükskõik kuhu sisse ja läheb sellega lõpuni. Saagu pärast, mis saab. See on väga suur vahe teatriga. Need on võimsad jõud, pead oskama sellest puhata. Oleksin ära surnud nende kätte, neid ei oleks saanud rohkem teha. Selliste jõududega ei saa samastuda nii kaua," selgitas ta.

Hundimaski asemele tulid kuldne kiiver ja püksid, roosad inglitiivad, rahutuvi ja imelind, millega, kui see veega täita, saab siristada või mida kanda pähe kleebituna. Ilutulestikuraketide torusse on nüüd pistetud õitsev lill.

“See uus tegelane on kiiksuga ega ole rõhutatult nii raju ja dramaatiline. Selle viimase perioodi jooksul olen võtnud hundi ka mõnes mõttes tagasi, ilma maskita, olen nad kõik ära seganud omavahel ja on tekkinud täiesti uus tasand,” kirjeldas Joonas.

“See on lõputu mäng. Alguses oled ühe poole peal. See ammendab end. Vaatad, et sured lihtsalt selle kätte. Siis lõpetad selle ära, leiad midagi uut ja leiad sinna kõrvale uue tee. Siis on kaks teed ja sa vaatad, et on aeg need kokku panna. Ja lähed edasi,” mõtiskles ta.

“Performance’i ajal sa ei tea kunagi täpselt, mis juhtub. Pead suutma reageerida millisekunditega. Perfektset performance’it, kus kõik jookseb nagu valatult, ajad taga viis aastat. Ja kui selle kätte saad, siis on, nagu surfarid ütlevad, ideaalne laine,” kirjeldas Joonas.

[TAGASI ÜLES](#)

Üllatus, üllatus - Aledoia!” Mari Sobolev Õhtuleht 30. Märts 2000

Lillepiltides pole iseenesest midagi imelikku, neid on maailmas olemas tonnide kaupa. Imelik võib aga tunduda see, et Pärnumaa karm maanteekunstnik Andrus Joonas, kes tavaliselt lahkab monumentaalselt jumala, koletise ja kunstitiku suhet, on hakanud väikesi lillemaale tegema.

Joonase lillepildinäitus "Aledoia" on praegu avatud Raatuse galeriis. "Lill on maailma rahvaste enamikule oluline sümbol. Teiseks on ta ilus," kommenteerib ta ise oma teguviisi.

"Aledoia tähendab igaühe jaoks kahtlemata erinevat asja. Minu jaoks tähendab see midagi sellist, mis on peale seda, mis te siin näete," ütleb Joonas pealkirja kohta. Küsin, et miks

peaks see tema enda väljamõeldud sõna veel kellelegi midagi tähendama. "No teistel on võibolla lihtsalt teised sõnad. Mul on see sõna." Ta jääb nõusse, et see on midagi mantralaadset. Väljapääs reaalsusest. "Oma maailma loomine, ja mitte selles mõttes, et seda nautida, vaid sellepärast, et see üles leida ja siis sealt edasi minna." Kuhu? "Sa ei tea ju, kuhu sa lähed," kõlab vastus.

Igatahes publik on rahul, ühe töö ostsid kohe avamisel rootslased ära.

[TAGASI ÜLES](#)

"Килька в томатном соусе и мир во всём мире" Энвиль Касимов 14. August 2013

Художники и политики меняют мир. Они одинаково сильно воздействуют на окружающих. Но там, где политик позволит себе уйти в игру, художник останется верен изначальной идее. Художник более тонко настроенный инструмент. Он будет нести в мир то, что должен нести, сквозь боль, насмешки, непонимание, сквозь похвалу и преклонение, обласканный славой или растоптанный критикой. Политик, словно флюгер, игрок, будет действовать «как карта ляжет».

Цель политика и цель художника представляет собой образ желаемого будущего, идеальный результат. Но средства достижения цели различны.

Мир во всём мире - более идеальной цели не придумать. Непонимание, царящее между некоторыми народами и странами, конфликты и столкновения - яркие свидетельства того, что политики не так-то успешны в достижении намеченного. А что художники?

Ответом на этот вопрос не в планетарном, но местном масштабе стал международный симпозиум «Одо Маран», который недавно завершился в селе Юнда Балезинского района Удмуртии. Стар и млад, удмурты, бесермяне, татары, русские, эстонцы и финны - всех объединили горн и бубен шамана, выразительные образы и гипнотические полотна.

Взаимодействие в рамках хэппенинга не имело языковых границ. Каждый мог выразить всё, что чувствовал именно здесь и сейчас. И первой эмоцией как у гостей симпозиума, так и у его участников, а также жителей старинного села было желание единения. Именно поэтому рука, появляющаяся под звук перекатывающихся камней,

словно под шум прибоя, из ниоткуда, первый жест которой - дружеское пожатие - привлекла внимание большинства участников. Каждый хотел прикоснуться к ней, обменяться рукопожатием, стать частью перформанса, разыгранного финской художницей Марикой Аро.

А радикальный жест эстонского перформансмейкера Андруша Джонаса с разбиванием консервированной кильки в томатном соусе кожаным ремнём - можно расценивать как некий символ нелепости политических игр. Художник перед тем, как приступить к действию, надел золотой шлем, а затем начал изо всей силы бить по содержимому банок. В разные стороны разлетались рыбные брызги. Люди вокруг, те, кто попали под томатный обстрел, визжали от неожиданности. Разве не то же происходит с нашими странами сегодня? К чему этот пафос блестящего шлема, если в итоге от бессмысленных действий разлетается некая целостность в пух и прах?

Перформансом стало и созерцание картин художников, которые они создали, живя в Юнде 10 дней. Молодежь и старики, представители администрации и школьники, постепенно впуская неведомое искусство в сердце, проникались представленными образами. Созданная художниками среда манила и влекла их. А осознание того, что всё здесь изображённое - есть Юнда - их родное село, позволяло по-новому осознать не только окружающий мир, но и себя в нём.

Именно поэтому общий танец и прохождение сквозь врата женщины - перформанс от эстонской художницы Пилле Неэве - стал выходом к свету изменившейся реальности.

Можно много сказать пафосных слов о значении этого симпозиума для жителей Юнды и Удмуртии, для участников, приехавших сюда из далёких стран и из разных уголков России. Но для чего? Каждый вынес из мероприятия что-то своё, что-то ценное для себя. Каждый совершил своё маленькое открытие мира. А именно из таких открытий складывается тот самый мир во всём мире, ради достижения которого политики надевают золотые шлемы дипломатии и разбрызгивают кильку в томатном соусе из хитросплетённых фраз и умозаключений.

* Заметки в блогах являются собственностью их авторов, публикация их происходит с их согласия и без купюр, авторская орфография и пунктуация сохранены.

Теги: блог Энвиля Касимова, Энвиль Касимов, блоги, Ижевск, Удмуртия, Удмуртская Республика, политика, художник, искусство, культура

TAGASI ÜLES

Teekond Kadunud Linna

Laura Feldberga, kunstnik

(Katkendid Riia Kunstiruumi näituse "Aledoia. The Way to the Lost Town" kataloogi saatetekstist)

(Unenägu lapsepõlvest)

Ma nägin kauguses kuldset linna, ta oli hiiglaslik ja hõlmas kogu silmapiiri, see linn oli nii tuttav ja kodune ma olin seal kindlasti ka varem olnud. Järsku seisin ma selle linna tänaval, seal oli ka teisi ja ma tundsin neid, kõik oli kuidagi loomulik ja endastmõistetav, jalutasin mööda selle linna tänavaid ja üks uks avanes mu ees. Astusin suurde saali seal istus keegi, ta jagas kaardid lauale, me hakkasime mängima ja see mäng käib siiani ja panused on kõrged ja tasuks tee, kadunud linna.

Andrus Joonas jätkab seda mängu iga tööga, iga päevaga oma elust, eesmärgiks võit ja naasmine Kadunud Kuldsesse Linna. See on koht, kus kõik tunnevad end mõttekaaslastena, kus kõik üksteist tunnevad. See on nii maailma algus kui lõpp ning igavikuline sulandumine universumiga. Samas toob see esile ka igaühe sügavaima mina ja olemuse tuuma. /.../

Andrus Joonase tööde lähteallikaks on tugev igatsus, mis kajastab sammhaaval tema enda elu rada. Andrus Joonase kunst on tema ise. Ta maalib oma hingeelu. Ta tööd toovad esile olulisimad ja põhilisemad ilmutused ja emotsionaalsed kogemused, mida ta on kogenud. /.../

Südame puhtus, langemine, hirm, julgus, võitlus iseenda ja oma hämaraimate deemonitega, väljakutsed, ilmutused, igatsus, lootused, andestamine, armastus – Andrusse kunst kätkeb endas kõike lapsepõlvest kuni tänase päevani kogetut. See katab perioodi, mille jooksul Andrus on juba trotsinud nii suuri sisemisi heitlusi kui ka võitlust pimedusega. Sellest kõigest on alles jäänud see, mis selgus võitluse käigus: armastus on tugevam kui hirm. Armastus on kõik. See on teekond Kuldsesse Linna.

Andrus kutsub seda otsingut endaloodud nimega Aledoia. See sõna on tõlkimatu, kuid seda võib seletada kui kunstniku samme kunstilise ja personaalse arengu teekonnal. /.../

Oma kunstis – maalides, performance'ites, ruumilistes objektides – kõnetab Andrus meid kujundite abil, mis on tugevas seoses müütide, muinasjuttude ja alateadvuse maailmaga. Kõik need kujundid tähistavad teda ennast. Igaüks neist väljendab ühte tahku tema olemusest. Väike poiss – lapsepõlv, süütus, usaldus, elu algus. Imelind: jumalik, hing, inimolendi kõrgeim mina. Väga oluliseks kujundiks Andrusse kunstis on Kollane Huntmees, kellega kunstnik ennast enamikes varasemates töödes samastab. Pikka aega oli Kollane Huntmees ka Andrusse performance'ite peategelaseks. Hundi maski taha varjudes muutub kunstnik ise hundiks – võitlejaks, otsijaks, kättemaksjaks. /.../

Andrus usub, et ta on huntmehe elu elanud 30 aastat oma elust, alates seitsmendast eluaastast. /.../

Sügavast hingelisest kriisist üle saades sai kunstniku Kollase Huntmehe kujundist Valge

Huntmees. Hiljem tegi ta aga läbi veelgi suurema muutuse – muutus inimeseks. 2007. aasta sügisel põletas Andrus performance'ites kasutatud hundimaski. Samuti põletas ta ka osa oma töödest ja isiklikest esemetest, mis viitasid koos hundi kujundiga seljataha jäänud perioodile. Andrus ütleb: "Nüüd olen ma inimene." /.../ Näitusel "Teekond Kadunud Linna" Riia Kunstiruumis eksponeeriti töid, mis kajastavad Andruse seda perioodi, mil huntmehes saab inimene. /.../

Näitus "Teekond Kadunud Linna" on järg Aleoia teekonnale. See on veel üks samm oma olemuse ilmutamise teel. Andrusel on kunstniku hing, mis elab tema kunstis võimsalt ja vabalt. Kunst moodustab lõputu kullast ruumi, kus Andrus saab õitseda. See on Kuldne Linn, mida ta pole kunagi kaotanud.

(Unenägu)

Ma nägin und, kus kõva hääl küsis mu käest taevast .

„Mida sa tahad, Andrus?“

Ma vastasin talle: „Ma tahan inimeseks saada!“

Hääl küsis veelkord: „Mida sa veel tahad?“

„Et kõik saaksid inimesteks.“

Laura Feldberga 2008

[TAGASI ÜLES](#)